ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πρώτο πενταμελές τμήμα) της 6ης Ιουλίου 1995 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις Τ-447/93, Τ-448/93 και Τ-449/93,

Associazione Italiana Tecnico Economica del Cemento, ένωση εταιριών ιταλικού δικαίου, με έδρα τη Ρώμη, εκπροσωπούμενη από τους Wilma Viscardini Dona, δικηγόρο Πάδουας, και Eric Morgan de Rivery, δικηγόρο Παρισιού, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Alex Schmitt, 62, avenue Guillaume,

British Cement Association, ένωση εταιριών αγγλικού δικαίου, με έδρα το Wexham Springs (Ηνωμένο Βασίλειο), **Blue Circle Industries plc,** εταιρία αγγλικού δικαίου, με έδρα το Λονδίνο, **Castle Cement Ltd,** εταιρία αγγλικού δικαίου, με έδρα το Peterborough (Ηνωμένο Βασίλειο), και **The Rugby Group plc,** εταιρία αγγλικού δικαίου, με έδρα το Rugby (Ηνωμένο Βασίλειο), εκπροσωπούμενες από τους Nicholas Forwood, QC, και Mark Clough, barrister, του δικηγορικού συλλόγου Αγγλίας και Ουαλίας, ενεργούντες κατ' εντολή του Robert Tudway και της Dorcas Rogers, solicitors, με αντικλήτους στο Λουξεμβούργο τους δικηγόρους Arendt και Medernach, 8-10, rue Mathias Hardt,

TITAN Ανώνυμος Εταιρία Τσιμέντων, εταιρία ελληνικού δικαίου, με έδρα την Αθήνα, εκπροσωπούμενη από τους Alastair Sutton και Daniel Bethlehem, barristers, του δικηγορικού συλλόγου Αγγλίας και Ουαλίας, και από τον Αριστοτέλη Καπλανίδη, δικηγόρο Θεσσαλονίκης, ενεργούντες κατ' εντολή του Βίκτωρα Μελά, δικηγόρου Αθηνών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Marc Loesch, 8, rue Zithe,

προσφεύγουσες,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική και η γαλλική.

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένης από τους Ξενοφώντα Α. Γιαταγάνα, Michel Nolin, Eric White και Daniel Calleja, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

υποστηριζομένης από

την Ελληνική Δημοκρατία, εκπροσωπούμενη από τους Παναγιώτη Καμαρινέα, νομικό σύμβουλο του Κράτους, Παναγιώτη Μυλωνόπουλο, νομικό συνεργάτη στην Ειδική Υπηρεσία Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων του Υπουργείου Εξωτερικών, και Χριστίνα Σιταρά, δικαστική αντιπρόσωπο στο Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο την Πρεσβεία της Ελλάδος, 117, Val Sainte-Croix,

την Ανώνυμη Γενική Εταιρία Τσιμέντων Ηρακλής, εταιρία ελληνικού δικαίου, με έδρα τη Λυκόβρυση (Ελλάδα), εκπροσωπούμενη από τους Κώστα Θ. Λουκόπουλο και Σωτήρη Φέλιο, δικηγόρους Αθηνών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Jos Stoffel, 21, boulevard de Verdun,

παρεμβαίνουσες,

που έχουν ως αντικείμενο την ακύρωση της αποφάσεως της 1ης Αυγούστου 1991, που περιέχεται στην ανακοίνωση 92/C 1/03 της Επιτροπής προς τα άλλα κράτη και τα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ, όσον αφορά ενίσχυση προς τη Γενική Εταιρία Τσιμέντων Ηρακλής στην Ελλάδα, η οποία δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* της 4ης Ιανουαρίου 1992 (ΕΕ C 1, σ. 4),

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(*πρώτο πενταμελές τμήμα*),

συγκείμενο από τους J. L. Cruz Vilaça, Πρόεδρο, B. Vesterdorf, A. Saggio, H. Kirschner και A. Καλογερόπουλο, δικαστές,

γραμματέας: H. Jung

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 17ης Ιανουαρίου 1995,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Ιστορικό της διαφοράς

1 Κατά τη διάρκεια του 1983 οι ελληνικές αρχές έλαβαν ορισμένα διαρθρωτικά μέτρα για την άρση των σοβαρών διαταραχών στην οικονομία της χώρας.

Μεταξύ των μέτρων αυτών περιλαμβανόταν η έκδοση, στις 5 Αυγούστου 1983, του «νόμου 1386/1983, περί οργανισμού οικονομικής ανασυγκρότησης των επιχειρήσεων» (στο εξής: νόμος 1386/83). Με τον νόμο αυτόν συστάθηκε οργανισμός ονομαζόμενος «Οργανισμός οικονομικής ανασυγκρότησης επιχειρήσεων» (στο εξής: ΟΑΕ). Σύμφωνα με το άρθρο 2 του νόμου αυτού, ο ΟΑΕ έχει ως σκοπό τη «συμβολή στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της χώρας με την οικονομική εξυγίανση επιχειρήσεων (...), την εισαγωγή και εφαρμογή ξένης τεχνολογίας καθώς και την ανάπτυξη της εγχώριας και την ίδρυση και εκμετάλλευση κοινωνικοποιημένων ή μικτής οικονομίας επιχειρήσεων». Προκειμένου να πραγματοποιήσει τον σκοπό του, ο ΟΑΕ μπορεί, μεταξύ άλλων, να διοικεί και να εκμεταλλεύεται ο ίδιος τις επιχειρήσεις, να συμμετέχει στο κεφάλαιο των επιχειρήσεων και να χορηγεί δάνεια. Το άρθρο 10 του νόμου επιτρέπει την κεφαλαιοποίηση των χρεών των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων με την έκδοση νέων μετοχών.

2 Με υπουργική απόφαση της 7ης Αυγούστου 1986, η Ελληνική Κυβέρνηση εφάρμοσε τον νόμο 1386/83 στην Ανώνυμο Γενική Εταιρία Τσιμέντων Ηρακλής (στο εξής: ΑΓΕΤ Ηρακλής), από τον ισολογισμό της οποίας προέκυπτε η ύπαρξη σημαντικού ελλείμματος από το 1983. Η Ελληνική Κυβέρνηση υπήγαγε την ΑΓΕΤ Ηρακλής στη ρύθμιση του ανωτέρω νόμου και μετέτρεψε σε κεφάλαιο τα χρέη της προς τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα, ύψους 27 755 εκατομμυρίων δρχ. (περίπου 170 εκατομμυρίων ECU).

3 Η ΑΓΕΤ Ηρακλής κατέχει πολύ σημαντική θέση στην ελληνική αγορά τσιμέντου, η οποία αριθμεί τέσσερις μεγάλες επιχειρήσεις παραγωγής: την ΑΓΕΤ Ηρακλής, η οποία είναι η σημαντικότερη και απασχολεί περισσότερα από 3 500 άτομα, και την Ανώνυμο Εταιρία Τσιμέντων TITAN, μία από τις προσφεύγουσες στην παρούσα υπόθεση (στο εξής: TITAN), ενώ την τρίτη και τέταρτη θέση καταλαμβάνουν οι εταιρίες Τσιμέντα Χαλκίδος ΑΕ (στο εξής: Τσιμέντα Χαλκίδας) και ΧΑΛΥΨ ΑΕ.

4 Η Επιτροπή δεν ενημερώθηκε για την έκδοση του νόμου 1386/83 από τις ελληνικές αρχές, αλλά έλαβε γνώση συναφώς από άλλη πηγή και κίνησε στις 29 Οκτωβρίου 1986 τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης σχετικά με τον νόμο αυτόν (ΕΕ 1986, C 332, σ. 2).

Φαίνεται ότι η Επιτροπή δεν είχε ειδοποιηθεί προηγουμένως από την Ελληνική Κυβέρνηση ούτε περί του ότι ο νόμος 1386/83 θα εφαρμοζόταν στην ΑΓΕΤ Ηρακλής τον Αύγουστο 1986. Εντούτοις, η Επιτροπή ενημερώθηκε συναφώς μετά τη χορήγηση της ενισχύσεως, κατόπιν των επαφών που είχε με τις ανταγωνίστριες της ΑΓΕΤ Ηρακλής. Για τον λόγο αυτόν, με τηλετύπημα της 18ης Σεπτεμβρίου 1986, η Επιτροπή απαίτησε από την Ελληνική Κυβέρνηση να της παράσχει συναφώς διευκρινίσεις εντός προθεσμίας επτά ημερών και, σε περίπτωση εφαρμογής του νόμου, να της την κοινοποιήσει (παράρτημα V της απαντήσεως της Επιτροπής στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου, που κατατέθηκε στις 14 Σεπτεμβρίου 1994). Κατόπιν αυτού, η Ελληνική Κυβέρνηση παρέσχε, με έγγραφο της 10ης Οκτωβρίου 1986, λεπτομερή στοιχεία, υπογραμμίζοντας ιδίως ότι η μετατροπή των χρεών της ΑΓΕΤ Ηρακλής σε μετοχές δεν συνιστούσε, κατά την άποψή της, ενίσχυση υπό την έννοια των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης (παράρτημα III της εν λόγω απαντήσεως της Επιτροπής).

6 Η κινηθείσα στις 29 Οκτωβρίου 1986 διαδικασία κατά του νόμου 1386/83 κατέληξε στις 7 Οκτωβρίου 1987 στην έγκριση «της εφαρμογής του νόμου», βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης, με την αιτιολογία ότι ο νόμος έχει ως σκοπό την άρση σοβαρής διαταράξεως της οικονομίας κράτους μέλους (απόφαση 88/167/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 7ης Οκτωβρίου 1987, που αφορά τον νόμο 1386/83 βάσει του οποίου η Ελληνική Κυβέρνηση χορηγεί ενισχύσεις στην ελληνική βιομηχανία, ΕΕ L 76, σ. 18, στο εξής: απόφαση του 1987).

7 Εντούτοις, για την εφαρμογή του νόμου τέθηκαν ορισμένοι «όροι», οι οποίοι περιλαμβάνονται στο άρθρο 1 της αποφάσεως του 1987, μεταξύ των οποίων η υποχρέωση της Ελληνικής Κυβερνήσεως να κοινοποιεί τις περιπτώσεις εφαρμογής του νόμου που υπερβαίνουν ορισμένα όρια.

8 Με τις αιτιολογικές σκέψεις της αποφάσεως, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι ο νόμος και οι δραστηριότητες του ΟΑΕ πληρούσαν τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', δεύτερη περίπτωση, της Συνθήκης, ενόψει ιδίως του πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 7 της Πράξεως περί των όρων προσχωρήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας και των προσαρμογών των Συνθηκών, το οποίο αφορά την οικονομική και βιομηχανική ανάπτυξη της Ελλάδας

(ΕΕ ειδ. έκδ. της 19ης Νοεμβρίου 1979, στο εξής: πρωτόκολλο αριθ. 7). Το πρωτόκολλο αυτό ορίζει ότι «κατά την εφαρμογή των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης ΕΟΚ θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι στόχοι οικονομικής επεκτάσεως και ανυψώσεως του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού». Η Επιτροπή, αφού δικαιολόγησε την υποχρέωση κοινοποιήσεως παραπέμποντας στην απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Σεπτεμβρίου 1980, 730/79, Philip Morris κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 13), κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο νόμος πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης και επανέλαβε ότι πρέπει να έχει πάντοτε τη δυνατότητα να ασκεί έλεγχο ως προς την εφαρμογή του νόμου (μέρος V της αποφάσεως του 1987).

9 Η Ελληνική Κυβέρνηση ενημερώθηκε για την απόφαση αυτή με έγγραφο της Επιτροπής της 17ης Νοεμβρίου 1987. Κατόπιν του εγγράφου αυτού, η Ελληνική Κυβέρνηση παρέσχε, με έγγραφο της 3ης Δεκεμβρίου 1987, συμπληρωματικά και λεπτομερή στοιχεία σχετικά με την ΑΓΕΤ Ηρακλής, επαναλαμβάνοντας ότι, κατά την άποψή της, η επίμαχη παρέμβαση δεν θα μπορούσε να χαρακτηρισθεί ως κρατική ενίσχυση (παράρτημα IV της προαναφερθείσας απαντήσεως της Επιτροπής).

10 Στις 8 Δεκεμβρίου 1987 η TITAN υπέβαλε καταγγελία ενώπιον της Επιτροπής κατά της χορηγήσεως της επίμαχης ενισχύσεως προς την ΑΓΕΤ Ηρακλής.

11 Με έγγραφο της 15ης Φεβρουαρίου 1988, απευθυνόμενο προς την Ελληνική Κυβέρνηση, η Επιτροπή κίνησε δεύτερη διαδικασία κατ' εφαρμογήν του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, σχετικά με τη χορηγηθείσα προς την ΑΓΕΤ Ηρακλής ενίσχυση. Η Επιτροπή, επισημαίνοντας την αύξηση των εξαγωγών ελληνικού τσιμέντου προς τα άλλα κράτη μέλη, και ιδίως των εξαγωγών της ΑΓΕΤ Ηρακλής, διαπίστωσε ότι η εν λόγω ενίσχυση μπορεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό και να επηρεάσει τις μεταξύ των κρατών μελών συναλλαγές, υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, δεδομένου ότι η ΑΓΕΤ Ηρακλής παρουσίαζε ζημίες ήδη από το 1983, μολονότι συμμετείχε στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Στη συνέχεια, η Επιτροπή υπενθύμισε ότι η μόνη παρέκκλιση που μπορεί να έχει εφαρμογή στην εν λόγω ενίσχυση είναι η προβλεπόμενη από το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης, αλλά επισήμανε ότι η εφαρμογή της παρεκκλίσεως αυτής εξαρτάται από ορισμένες προϋποθέσεις, οι οποίες δεν φαίνεται να πληρούνται στην περίπτωση της ΑΓΕΤ Ηρακλής.

12 Στις 9 Μαρτίου 1988 η TITAN απέστειλε στην Επιτροπή συμπληρωματικές παρατηρήσεις σχετικά με τη χορηγηθείσα προς την ΑΓΕΤ Ηρακλής ενίσχυση.

13 Κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, η Επιτροπή, με την ανακοίνωση 88/C 124/04, δημοσιευθείσα στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* της 11ης Μαΐου 1988 (ΕΕ C 124, σ. 4), κάλεσε τους ενδιαφερομένους, πλην των κρατών μελών, να υποβάλουν τις ενδεχόμενες παρατηρήσεις τους ως προς τη χορηγηθείσα προς την ΑΓΕΤ Ηρακλής ενίσχυση, εντός προθεσμίας ενός μηνός. Η Επιτροπή επισήμανε ότι «με βάση τις πληροφορίες που [έχει] στη διάθεσή της η Επιτροπή πιστεύει ότι η ενίσχυση νοθεύει ή απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό και επηρεάζει τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ και δεν μπορεί να υπαχθεί στις εξαιρέσεις που προβλέπονται στις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου αυτού» (έκτο εδάφιο της ανακοινώσεως).

14 Κατόπιν της ανακοινώσεως αυτής, ορισμένες ανταγωνίστριες της ΑΓΕΤ Ηρακλής επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων οι προσφεύγουσες των υποθέσεων Τ-447/93 και Τ-449/93, καθώς και η British Cement Association (στο εξής: BCA), ενεργούσα εν ονόματι της United Kingdom Cement manufacturers, μιας από τις προσφεύγουσες της υποθέσεως Τ-448/93, διατύπωσαν ενώπιον της Επιτροπής τον ισχυρισμό ότι η παρέμβαση των ελληνικών αρχών, η οποία ενίσχυσε σε πολύ μεγάλο βαθμό την ανταγωνιστική θέση της ΑΓΕΤ Ηρακλής, είχε διαταράξει σοβαρά την κοινοτική αγορά τσιμέντου. Ακολούθησαν ορισμένες συναντήσεις και ανταλλαγές εγγράφων μεταξύ της Επιτροπής και των προσφευγουσών, αφενός, και της Επιτροπής και της Ελληνικής Κυβερνήσεως, αφετέρου.

15 Η διοικητική διαδικασία περατώθηκε με την έκδοση αποφάσεως περί εγκρίσεως της ενισχύσεως, η οποία, αφού απεστάλη στην Ελληνική Κυβέρνηση με έγγραφο της 1ης Αυγούστου 1991, δημοσιεύθηκε στις 4 Ιανουαρίου 1992 ως «ανακοίνωση της Επιτροπής σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ προς τα άλλα κράτη μέλη και τα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη, όσον αφορά ενισχύσεις για τη Γενική Εταιρία Τσιμέντων "Ηρακλής" στην Ελλάδα» (92/C 1/03, ΕΕ 1992, C 1, σ. 4).

16 Την απόφαση αυτή προσβάλλουν οι υπό κρίση προσφυγές. Η Επιτροπή, με την απόφασή της, αναφέρθηκε κατ' αρχάς στην απόφαση του 1987, με την οποία είχε θεσπίσει «(...) υποχρέωση της Ελληνικής Κυβερνήσεως να κοινοποιεί μεμονωμένες σημαντικές περιπτώσεις, ώστε να είναι δυνατή η εξέταση των εν λόγω περιπτώσεων από την άποψη των επιπτώσεών τους στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και τον ανταγωνισμό». Στη συνέχεια, η Επιτροπή εξέφρασε τη λύπη της διότι η Ελληνική Κυβέρνηση δεν κοινοποίησε «τη σημαντική περίπτωση εφαρμογής του νόμου 1386/83 υπέρ του "Ηρακλή"». Τέλος, η Επιτροπή εξέτασε τα στοιχεία που είχε παράσχει εν τω μεταξύ η Ελληνική Κυβέρνηση, από πλευράς των «όρων» της αποφάσεως του 1987. Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «η ενίσχυση που χορηγήθηκε στον "Ηρακλή" το 1986 ως μετατροπή μέρους των χρεών του σε κεφάλαιο μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβιβάζεται με την απόφαση που έλαβε η Επιτροπή στις 7 Οκτωβρίου 1987 σχετικά με τον νόμο 1386/83 που αναφέρεται στη δεύτερη παράγραφο της παρούσας επιστολής».

17 Παραλλήλως προς τη σχετική με την ΑΓΕΤ Ηρακλής διαδικασία, η Επιτροπή κίνησε στις 3 Απριλίου 1989 άλλη διαδικασία, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, κατά ενισχύσεως χορηγηθείσας, κατ' εφαρμογήν του νόμου 1386/83, προς την εταιρία Τσιμέντα Χαλκίδος, την τρίτη κατά σειρά σπουδαιότητας ελληνική επιχείρηση παραγωγής τσιμέντου. Η διαδικασία αυτή κατέληξε στην απόφαση 91/144/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 2ας Μαΐου 1990, σχετικά με την ενίσχυση που χορήγησε η Ελληνική Κυβέρνηση σε βιομηχανία τσιμέντων (ΑΕ «Τσιμέντα Χαλκίδος») (ΕΕ L 73, σ. 27, στο εξής: απόφαση Τσιμέντα Χαλκίδος), με την οποία διαπιστώθηκε ότι η χορηγηθείσα στην Τσιμέντα Χαλκίδος ενίσχυση αντέβαινε προς τους κανόνες του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης και ήταν ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά, δεδομένου ότι δεν πληρούσε τα κριτήρια εξαιρέσεως που προβλέπει για τη χορήγηση εξαιρέσεως το άρθρο 92, παράγραφοι 2 και 3, της Συνθήκης. Η Επιτροπή διαπίστωσε επίσης ότι δεν επληρούντο οι προϋποθέσεις εφαρμογής των παρεκκλίσεων που προβλέπει το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχεία β' και γ', ενόψει, μεταξύ άλλων, της αυξήσεως των εξαγωγών της Τσιμέντα Χαλκίδος προς την Ιταλία. Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ενίσχυση αντίκειται στο «κοινό συμφέρον».

Διαδικασία

18 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 27 Μαρτίου 1992, η Associazione Italiana Tecnico Economica del Cemento (στο εξής: ΑΙΤΕΟ), στην οποία μετέχουν διάφορες ιταλικές επιχειρήσεις παραγωγής τσιμέντου, άσκησε προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής της 1ης Αυγούστου 1991, που δημοσιεύθηκε στις 4 Ιανουαρίου 1992.

19 Ομοίως, με δικόγραφα που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 30 Μαρτίου 1992, αφενός η TITAN και αφετέρου η BCA, καθώς και τρία μέλη της, δηλαδή η Blue Circle Industries plc (στο εξής: Blue Circle), η Castle Cement Ltd (στο εξής: Castle) και η The Rugby Group plc (στο εξής: Rugby), που αποτελούν τις κυριότερες επιχειρήσεις παραγωγής τσιμέντου του Ηνωμένου Βασιλείου, άσκησαν προσφυγές με αίτημα την ακύρωση της ίδιας αποφάσεως.

20 Οι τρεις υποθέσεις που εισήχθησαν ενώπιον του Δικαστηρίου έλαβαν τους αριθμούς C-97/92, C-105/92 και C-106/92 και με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 15ης Οκτωβρίου 1992 αποφασίστηκε η συνεκδίκασή τους προς διευκόλυνση της γραπτής και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

21 Με διατάξεις του Προέδρου του Δικαστηρίου της 12ης Οκτωβρίου 1992 και της 24ης Μαρτίου 1993, επετράπη στην Ελληνική Δημοκρατία και, στη συνέχεια, στην ΑΓΕΤ Ηρακλής να παρέμβουν στις τρεις υποθέσεις υπέρ της καθής, σύμφωνα με τις αιτήσεις τους παρεμβάσεως που είχαν πρωτοκολληθεί στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 14 και στις 10 Αυγούστου 1992 αντιστοίχως. Η Ελληνική Δημοκρατία και η ΑΓΕΤ Ηρακλής κατέθεσαν στις 7 Δεκεμβρίου 1992 και στις 7 Ιουλίου 1993 αντιστοίχως υπομνήματα παρεμβάσεως που αφορούσαν και τις τρεις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις.

22 Στις 27 Σεπτεμβρίου 1993 το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 4 της αποφάσεως 93/350/Ευρατόμ, ΕΚΑΧ, ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 1993, για την τροποποίηση της αποφάσεως 88/591/ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, Ευρατόμ, περί ιδρύσεως Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ L 144, σ. 21), παρέπεμψε την υπόθεση στο Πρωτοδικείο.

23 Η έγγραφη διαδικασία διεξήχθη κανονικά και περατώθηκε με την κατάθεση του κοινού για τις τρεις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις υπομνήματος ανταπαντήσεως της Επιτροπής στις 28 Ιανουαρίου 1994. Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (πρώτο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία και, λαμβάνοντας μέτρο οργανώσεως της διαδικασίας, κάλεσε τους διαδίκους να απαντήσουν γραπτώς και πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση σε ορισμένες ερωτήσεις.

24 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 17ης Ιανουαρίου 1995, οι διάδικοι αγόρευσαν και απάντησαν στις προφορικές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου.

Αιτήματα των διαδίκων

25 Η προσφεύγουσα ΑΙΤΕΟ ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να αποφανθεί ότι η προσφυγή είναι παραδεκτή και βάσιμη·

— να διατάξει τη διεξαγωγή αποδείξεων·

— να ακυρώσει την απόφαση της Επιτροπής, της 1ης Αυγούστου 1991, σχετικά με τη χορήγηση ενισχύσεως προς την ΑΓΕΤ Ηρακλής, η οποία δημοσιεύθηκε στις 4 Ιανουαρίου 1992·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα·

— να καταδικάσει τις παρεμβαίνουσες στο σύνολο των δικαστικών εξόδων των παρεμβάσεων.

Η Επιτροπή, στην υπόθεση Τ-447/93, ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή ως απαράδεκτη ή αβάσιμη·

— να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά εξοδα.

Οι προσφεύγουσες BCA, Blue Circle, Castle και Rugby ζητούν από το Πρωτοδικείο:

— να καλέσει την Επιτροπή να προσκομίσει τον σχετικό με την ενίσχυση προς την ΑΓΕΤ Ηρακλής φάκελό της, και ειδικότερα όλα τα σχέδια αποφάσεων που καταρτίσθηκαν ενδεχομένως από τις υπηρεσίες της Επιτροπής και/ή υποβλήθηκαν στην Επιτροπή·

— να ακυρώσει την απόφαση της Επιτροπής της 1ης Αυγούστου 1991, που έλαβε τη μορφή εγγράφου προς την Ελληνική Κυβέρνηση και δημοσιεύθηκε υπό τον τίτλο «ανακοίνωση της Επιτροπής σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ προς τα άλλα κράτη μέλη και τα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη όσον αφορά ενισχύσεις για τη Γενική Εταιρία Τσιμέντων "Ηρακλής" στην Ελλάδα»·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα·

— να αποφανθεί ότι οι παρεμβαίνουσες θα φέρουν τα δικά τους δικαστικά έξοδα και τα δικαστικά έξοδα στα οποία θα υποβληθούν οι προσφεύγουσες λόγω των παρεμβάσεων.

Η Επιτροπή, στην υπόθεση Τ-448/93, ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή ως απαράδεκτη ή, επικουρικώς, ως αβάσιμη·

— να καταδικάσει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

Η προσφεύγουσα TITAN ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει την απόφαση που εξέδωσε η Επιτροπή στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 93, παράγραφος 2, σχετικά με τη χορήγηση ενισχύσεως από την Ελληνική Δημοκρατία προς την ΑΓΕΤ Ηρακλής, την οποία αφορά η ανακοίνωση 92/C 1/03·

— να λάβει κάθε άλλο μέτρο το οποίο το Πρωτοδικείο, κατ' ορθή κρίση, θεωρεί σκόπιμο·

— να καταδικάσει την Επιτροπή και τις παρεμβαίνουσες στα δικαστικά έξοδα της προσφεύγουσας.

Η Επιτροπή, στην υπόθεση Τ-449/93, ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή ως αβάσιμη·

— να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

Η Ελληνική Δημοκρατία, παρεμβαίνουσα υπέρ της Επιτροπής στις υποθέσεις Τ-447/93 έως Τ-449/93, ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει τις προσφυγές ως απαράδεκτες ή, επικουρικώς, ως αβάσιμες·

— να καταδικάσει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

Η ΑΓΕΤ Ηρακλής, παρεμβαίνουσα υπέρ της Επιτροπής στις υποθέσεις Τ-447/93 έως Τ-449/93, ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει τις προσφυγές ως απαράδεκτες ή ως αβάσιμες·

— να καταδικάσει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

Επί του παραδεκτού

Επί του παραδεκτού της προσφυγής στην υπόθεση Τ-449/93 (TITAN)

Επιχειρήματα των διαδίκων

26 Η Επιτροπή δεν διατυπώνει παρατηρήσεις επί του παραδεκτού της προσφυγής και επαφίεται στην κρίση του Πρωτοδικείου ως προς το αν η προσφεύγουσα πληροί τις προϋποθέσεις που καθορίστηκαν συναφώς με την απόφαση του Δικαστηρίου της 28ης Ιανουαρίου 1986, 169/84, Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1986, σ. 391), ήτοι, πρώτον, αν μετέσχε ενεργώς κατά τη διοικητική διαδικασία πριν από την άσκηση της προσφυγής και, δεύτερον, αν έχει επηρεαστεί ουσιωδώς η ανταγωνιστική της θέση.

27 Η Ελληνική Δημοκρατία, παρεμβαίνουσα υπέρ της Επιτροπής, ισχυρίζεται ότι η προσφεύγουσα δεν προσκομίζει επαρκή στοιχεία τα οποία να αποδεικνύουν ότι η ανταγωνιστική της θέση στην αγορά έχει επηρεαστεί άμεσα και ατομικά από την επίμαχη ενίσχυση και ότι έχει υποστεί ζημία εξ αυτού. Η Ελληνική Κυβέρνηση φρονεί ότι η προσφυγή είναι, ως εκ τούτου, απαράδεκτη.

28 Η ΑΓΕΤ Ηρακλής αμφισβητεί την ύπαρξη εννόμου συμφέροντος όλων των προσφευγουσών, οι οποίες, κατά την άποψή της, προασπίζουν με την προσφυγή τους ένα ευρωπαϊκό καρτέλ επιχειρήσεων παραγωγής τσιμέντου, συσταθέν κατά παράβαση του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού. Η ΑΓΕΤ Ηρακλής προσθέτει, αμφισβητώντας την ορθότητα των στοιχείων που παρέσχον οι προσφεύγουσες, ότι η ανταγωνιστική θέση των προσφευγουσών δεν έχει θιγεί από την επίμαχη ενίσχυση, πράγμα που αποδεικνύεται από τη βελτίωση της οικονομικής τους καταστάσεως ήδη από το 1986, παρά τη χορήγηση της ενισχύσεως.

29 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι είναι η δεύτερη σε μέγεθος επιχείρηση παραγωγής τσιμέντου στην ελληνική αγορά και ότι νομιμοποιείται να ζητήσει την ακύρωση της αποφάσεως που εγκρίνει τη χορήγηση ενισχύσεως προς την ΑΓΕΤ Ηρακλής, δεδομένου ότι η απόφαση αυτή, μολονότι απευθύνεται στην Ελληνική Κυβέρνηση, την αφορά άμεσα και ατομικά, υπό την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης, αφού αποτελεί την κύρια ανταγωνίστρια επιχείρηση.

30 Όσον αφορά τις προϋποθέσεις που καθορίστηκαν με την προπαρατεθείσα απόφαση Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται, αφενός, ότι διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη διαδικασία έρευνας της Επιτροπής, υποβάλλοντας ιδίως καταγγελία στις 8 Δεκεμβρίου 1987 και πρόσθετες παρατηρήσεις αργότερα (παραρτήματα 6 και 7 της προσφυγής). Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται, αφετέρου, ότι η επίδικη ενίσχυση έχει επηρεάσει την ανταγωνιστικότητά της και τα περιθώρια κέρδους της στην αγορά τσιμέντου, αφού παρέχει στην κύρια ανταγωνίστριά της τη δυνατότητα να ενισχύσει τεχνητώς τη θέση της στην αγορά.

31 Αναφερόμενη στους ισχυρισμούς της Ελληνικής Δημοκρατίας, η προσφεύγουσα υποστηρίζει με το υπόμνημα απαντήσεως ότι η ίδια και η ΑΓΕΤ Ηρακλής, οι δύο πρώτες επιχειρήσεις παραγωγής τσιμέντου στην Ελλάδα, τελούν σε σχέση άμεσου ανταγωνισμού για το σύνολο σχεδόν των πωλήσεών τους όχι μόνο στην ελληνική αγορά, αλλά και στις αγορές του εξωτερικού.

32 Η προσφεύγουσα προσθέτει, τέλος, ότι η επίδικη απόφαση την αφορά άμεσα, καθόσον επιτρέπει στην ΑΓΕΤ Ηρακλής να διατηρήσει το όφελος από την ενίσχυση, ενώ έπρεπε να διατάξει την επιστροφή της ενισχύσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

33 Σύμφωνα με το άρθρο 173 της Συνθήκης, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δύναται να ασκήσει προσφυγή κατά αποφάσεως που απευθύνεται προς άλλο πρόσωπο, μόνον αν η εν λόγω απόφαση το αφορά άμεσα και ατομικά. Συνεπώς, το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής των προσφευγουσών εξαρτάται κατ' αρχάς από το ζήτημα αν η απευθυνθείσα προς την Ελληνική Κυβέρνηση απόφαση τις αφορά ατομικά.

34 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι οι διατάξεις της Συνθήκης που αφορούν το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής των υποκειμένων δικαίου δεν πρέπει να ερμηνεύονται στενά. Τα υποκείμενα δικαίου πλην των αποδεκτών μιας αποφάσεως δεν μπορούν να ισχυριστούν ότι η απόφαση τα αφορά ατομικά, υπό την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης, παρά μόνον αν τα θίγει λόγω ορισμένων ιδιαιτέρων ιδιοτήτων τους ή μιας πραγματικής καταστάσεως που τα χαρακτηρίζει σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο και, ως εκ τούτου, τα εξατομικεύει κατά τρόπο ανάλογο με τον αποδέκτη (απόφαση της 15ης Ιουλίου 1963, 25/62, Plaumann κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 937, 940, 941 και 942).

35 Το Δικαστήριο έκρινε συναφώς ότι, στις περιπτώσεις όπου κάποιος κανονισμός παρέχει στις καταγγέλλουσες επιχειρήσεις διαδικαστικές εγγυήσεις δυνάμει των οποίων νομιμοποιούνται να ζητήσουν από την Επιτροπή να διαπιστώσει παράβαση των κοινοτικών κανόνων, οι επιχειρήσεις αυτές μπορούν να προσφύγουν δικαστικώς προς προστασία των εννόμων συμφερόντων τους (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 23).

36 Υπό το πρίσμα αυτό, πρέπει να εξετασθεί ο ρόλος της επιχειρήσεως κατά τη διοικητική διαδικασία πριν από την άσκηση της προσφυγής, δεδομένου ότι το Δικαστήριο έχει δεχθεί ως στοιχείο που αποδεικνύει ότι η εν λόγω πράξη αφορά την επιχείρηση, υπό την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης, το γεγονός ότι η επιχείρηση αυτή υπέβαλε την καταγγελία συνεπεία της οποίας κινήθηκε η διαδικασία έρευνας, ότι ανέπτυξε τις παρατηρήσεις της και ότι την εξέ-

λιξη της διαδικασίας καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό οι παρατηρήσεις της (απόφαση της 20ής Μαρτίου 1985, 264/82, Timex Corporation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 849).

37 Οι ίδιες σκέψεις ισχύουν και για τις επιχειρήσεις που έπαιξαν παρόμοιο ρόλο στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 93 της Συνθήκης, εφόσον πάντως η θέση τους στην αγορά επηρεάζεται ουσιωδώς από την ενίσχυση που αποτελεί το αντικείμενο της προσβαλλομένης αποφάσεως. Πράγματι, το άρθρο 93, παράγραφος 2, αναγνωρίζει γενικώς στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις τη δυνατότητα να υποβάλλουν τις παρατηρήσεις τους στην Επιτροπή, χωρίς ωστόσο να δίνει περισσότερες λεπτομέρειες (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 24 και 25).

38 Όσον αφορά τον ρόλο της προσφεύγουσας στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 93 της Συνθήκης, πρέπει να επισημανθεί ότι η προσφεύγουσα υπέβαλε στις 8 Δεκεμβρίου 1987 λεπτομερή καταγγελία στην Επιτροπή κατά της χορηγηθείσας προς την ΑΓΕΤ Ηρακλής ενισχύσεως (παράρτημα 6 της προσφυγής) και ότι παρέσχε εμπεριστατωμένα στοιχεία κατά την εν λόγω διαδικασία (βλ. τα υπομνήματα της 9ης Μαρτίου και της 9ης Ιουνίου 1988, παραρτήματα 7 και 8 της προσφυγής).

39 Ως προς το ζήτημα αν η θέση της προσφεύγουσας στην αγορά επηρεάστηκε ουσιωδώς από την επίμαχη ενίσχυση, πρέπει να επισημανθεί ότι η προσφεύγουσα τόνισε ιδιαιτέρως το γεγονός ότι τα περιθώρια κέρδους της επηρεάστηκαν από την επίδικη ενίσχυση, κατά το μέτρο που η ενίσχυση αυτή παρέσχε στην κύρια ανταγωνίστριά της τη δυνατότητα να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητά της εντός της αγοράς. Πράγματι, τα κέρδη από τις πωλήσεις της στην εσωτερική αγορά μειώθηκαν λόγω των χαμηλών τιμών πωλήσεως που επιβλήθηκαν τεχνητώς από την Ελληνική Κυβέρνηση και τις οποίες ήταν σε θέση να προσφέρει η ΑΓΕΤ Ηρακλής χάρη στις ενισχύσεις τις οποίες ελάμβανε. Μετά την κατάργηση του εσωτερικού ελέγχου των τιμών το 1989, η Ελληνική Κυβέρνηση εκμεταλλεύθηκε την κατά πλειοψηφία συμμετοχή της στο κεφάλαιο της ΑΓΕΤ Ηρακλής για να διατηρήσει τις τιμές σε τεχνητώς χαμηλό επίπεδο. Η

προσφεύγουσα κατέδειξε, με τους πίνακες που επισύναψε στο υπόμνημα απαντήσεως, ότι η ίδια και η ΑΓΕΤ Ηρακλής, οι δύο μεγαλύτερες ελληνικές επιχειρήσεις παραγωγής τσιμέντου, τελούν σε σχέση άμεσου ανταγωνισμού για το σύνολο σχεδόν των πωλήσεών τους, όχι μόνο στην ελληνική αγορά, αλλά και στις αγορές του εξωτερικού, πράγμα το οποίο επιβεβαιώνεται από ένα έγγραφο που προσκόμισε η ΑΓΕΤ Ηρακλής, και συγκεκριμένα το παράρτημα 3 του υπομνήματος παρεμβάσεως. Το παράρτημα 4 του εν λόγω υπομνήματος αποδεικνύει επίσης την ύπαρξη αυτής της σχέσης ανταγωνισμού [«Υπό ορισμένες συνθήκες, η TITAN θα μπορούσε να αποσυρθεί μονομερώς από το Ηνωμένο Βασίλειο (...) [μολονότι] γνωρίζει ότι η ΑΓΕΤ Ηρακλής θα την αντικαταστήσει πιθανώς στο Tilbury»].

40 Στο στάδιο της εξετάσεως του παραδεκτού, δεν είναι αναγκαίο να αποφανθεί οριστικώς το Πρωτοδικείο επί των σχέσεων ανταγωνισμού μεταξύ της προσφεύγουσας και της ΑΓΕΤ Ηρακλής, αλλά αρκεί η διαπίστωση ότι, αντιθέτως προς τις εκτιμήσεις της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ΑΓΕΤ Ηρακλής, η προσφεύγουσα παρέθεσε λυσιτελώς, επικαλούμενη συγκεκριμένες περιστάσεις, τους λόγους για τους οποίους η απόφαση της Επιτροπής μπορεί να θίξει τα συμφέροντά της επηρεάζοντας ουσιωδώς τη θέση της στην επίμαχη αγορά (βλ. την προπαρατεθείσα απόφαση Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 28).

41 Όσον αφορά το ζήτημα αν η απόφαση αφορά άμεσα την προσφεύγουσα, αρκεί η παρατήρηση ότι η απόφαση της Επιτροπής, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η επίμαχη ενίσχυση συμβιβάζεται με τη Συνθήκη, άφησε άθικτα όλα τα αποτελέσματα της επίδικης ενισχύσεως, ενώ η προσφεύγουσα είχε ζητήσει την έκδοση αποφάσεως της Επιτροπής που να καταργεί ή να τροποποιεί την επίμαχη ενίσχυση. Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να αναγνωρισθεί ότι η επίδικη απόφαση αφορά την προσφεύγουσα άμεσα (βλ. την προπαρατεθείσα απόφαση Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 30).

42 Συνεπώς, η προσβαλλόμενη πράξη αφορά την προσφεύγουσα άμεσα και ατομικά, υπό την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης.

Επί του παραδεκτού της προσφυγής στην υπόθεση Τ-447/93 (AITEC)

Επιχειρήματα των διαδίκων

43 Η Επιτροπή, χωρίς να υποβάλει ρητώς ένσταση απαραδέκτου, καλεί το Πρωτοδικείο να εξετάσει το παραδεκτό της προσφυγής. Η Επιτροπή αμφισβητεί ότι η προσβαλλομένη απόφαση αφορά την προσφεύγουσα, ως επαγγελματική ένωση επιχειρήσεων παραγωγής τσιμέντου, άμεσα και ατομικά, υπό την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης, ακόμη και αν υποτεθεί ότι μετέχουν σ' αυτήν όλες οι επιχειρήσεις παραγωγής τσιμέντου στη χώρα της.

44 Η Επιτροπή επικαλείται την προπαρατεθείσα απόφαση Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής, για να υποστηρίξει ότι η δεύτερη προϋπόθεση, κατά την οποία η προσβαλλομένη απόφαση πρέπει να επηρεάζει ουσιωδώς την ανταγωνιστική θέση της προσφεύγουσας, δεν μπορεί να πληρούται, δεδομένου ότι η προσφεύγουσα, ως ένωση επιχειρήσεων, δεν έχει ανταγωνιστική θέση στην επίμαχη αγορά. Το βάσιμο της απόψεως αυτής έχει επιβεβαιωθεί από το Δικαστήριο με την απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 1988, 67/85, 68/85 και 70/85, Van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1988, σ. 219), και την απόφαση της 24ης Μαρτίου 1993, C-313/90, CIRFS κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. I-1125), κατά τις οποίες το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής μιας επαγγελματικής οργανώσεως ή μιας ενώσεως εξαρτά από εξαιρετικώς αυστηρές προϋποθέσεις, τις οποίες η προσφεύγουσα δεν πληροί.

45 Η Επιτροπή αμφισβητεί επιπλέον ότι η προσφεύγουσα υπήρξε πολύτιμος συνεργάτης της και υπογραμμίζει ότι η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ως προς τι η επίδικη απόφαση επηρέασε τα δικά της συμφέροντα ως ενώσεως.

46 Η Ελληνική Δημοκρατία, παρεμβαίνουσα, ισχυρίζεται ρητώς ότι η προσφυγή είναι απαράδεκτη για τους ίδιους λόγους. Η Ελληνική Δημοκρατία φρονεί ότι η προσφεύγουσα δεν προσκομίζει επαρκή στοιχεία τα οποία να αποδεικνύουν

ότι η ανταγωνιστική της θέση στην αγορά έχει επηρεαστεί άμεσα και ατομικά από την επίμαχη ενίσχυση ή ότι έχει υποστεί βλάβη από τη χορήγησή της.

47 Η παρεμβαίνουσα ΑΓΕΤ Ηρακλής προσθέτει ότι άρχισε να πραγματοποιεί εξαγωγές προς την υπόλοιπη Κοινότητα το 1986, όχι λόγω της επίμαχης ενισχύσεως, αλλά λόγω του ότι οι αγορές προς τις οποίες οι ελληνικές επιχειρήσεις παραγωγής εξήγαν ανέκαθεν τσιμέντο, όπως η Αίγυπτος, είχαν παύσει να είναι ανοικτές για τις εξαγωγές τους. Εξάλλου, το ίδιο έτος και για τους ίδιους λόγους, άρχισε να εξάγει τσιμέντο προς την υπόλοιπη Κοινότητα και η TITAN.

48 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η προσφυγή της είναι παραδεκτή. Η προσφεύγουσα αναφέρεται στον σκοπό της, ο οποίος συνίσταται στην προστασία των τεχνικο-οικονομικών συμφερόντων των επιχειρήσεων παραγωγής τσιμέντου της Ιταλίας και στο γεγονός ότι μέλη της είναι 30 από τις 42 ιταλικές επιχειρήσεις παραγωγής τσιμέντου.

49 Ως προς την πρώτη προϋπόθεση που αναφέρει η απόφαση Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι, κατά τη διοικητική διαδικασία πριν από την άσκηση της προσφυγής, παρέσχε στην Επιτροπή πολλά ακριβή και λεπτομερή στοιχεία και έτσι υπήρξε πολύτιμη συνεργάτιδα, πράγμα το οποίο εξάλλου η Επιτροπή αναγνώρισε ρητώς. Ως αντιπροσωπευτική των μελών της οργάνωση, η προσφεύγουσα έχει ως σκοπό, εκ του καταστατικού της, να προασπίζει τα συμφέροντά τους και μόνον αυτή ήταν σε θέση να συγκεντρώσει αντικειμενικώς και εμπιστευτικώς τα αναγκαία στοιχεία για την προάσπιση των κοινών συμφερόντων των μελών της.

50 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι πληρούται και η δεύτερη προϋπόθεση που διατύπωσε το Δικαστήριο με την απόφαση Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής. Πράγματι, η νομολογία του Δικαστηρίου έχει βαθμιαία εξελιχθεί. Ενώ αρχικώς το Δικαστήριο δεχόταν ότι μια πράξη που επηρεάζει τα γενικά συμφέροντα μιας κατηγορίας επιχειρηματιών δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αφορά ατομικά την ένωση που ενεργεί υπό την ιδιότητα αντιπροσώπου της κατηγορίας αυτής, κατόπιν δέχθηκε ότι η πράξη αφορά ατομικά τις επαγγελματικές ενώσεις ή

οργανώσεις, εφόσον προάσπισαν τα συμφέροντα των μελών τους κατά τη διοικητική διαδικασία και εφόσον αυτές οι ίδιες ή οι επιχειρηματίες τους οποίους αντιπροσωπεύουν τελούν σε σχέση ανταγωνισμού προς τον λήπτη ή τους λήπτες της βαλλομένης ενισχύσεως. Η εξέλιξη αυτή της νομολογίας προκύπτει από την απόφαση Van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα), η οποία δεν προσδιόρισε τις αντικειμενικές προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν οι προσφεύγουσες ενώσεις, αλλά δέχθηκε ότι το παραδεκτό της προσφυγής εξαρτάται από τις περιστάσεις εκάστης υποθέσεως. Η στροφή αυτή της νομολογίας άρχισε με την υπόθεση Landbouwshap κατά Επιτροπής (διάταξη του Δικαστηρίου της 30ής Σεπτεμβρίου 1992, C-295/92, Συλλογή 1992, σ. I-5003), συνεχίστηκε με την απόφαση CIRFS κ.λπ. κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα) και επιβεβαιώθηκε στη συνέχεια με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 19ης Μαΐου 1993, C-198/91, Cook κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. I-2487), και της 15ης Ιουνίου 1993, C-225/91, Matra κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. I-3203)· βλ. επίσης την απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 1984, 323/82, Intermills κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 3809). Οι δύο τελευταίες αυτές αποφάσεις θέσπισαν το δικαίωμα όλων των «ενδιαφερομένων», υπό την έννοια του άρθρου 93, παράγραφος 2, και συνεπώς, μεταξύ άλλων, των επαγγελματικών οργανώσεων, να ασκούν προσφυγή ακυρώσεως.

51 Η προσφεύγουσα φρονεί ότι, βάσει των περιστάσεων της προκειμένης υποθέσεως, το Πρωτοδικείο πρέπει να αποφανθεί ότι η προσφυγή είναι παραδεκτή. Συγκεκριμένα, η προσφεύγουσα επισημαίνει ότι με το δικόγραφο της προσφυγής της αναφέρθηκε στις παρατηρήσεις που είχε διατυπώσει κατά τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, και ειδικότερα στις παρατηρήσεις που είχε διαβιβάσει με έγγραφο της 7ης Ιουνίου 1988 προς την Επιτροπή (παράρτημα 4 της προσφυγής), και ότι, με το υπόμνημα απαντήσεως, απέδειξε, στηριζόμενη σε αρκετούς πίνακες και ενδείξεις, ότι τα μέλη της ανταγωνίζονται την ΑΓΕΤ Ηρακλής. Έτσι, η προσφεύγουσα εξέθεσε ότι δώδεκα μέλη της (ατομικώς προσδιοριζόμενα), τα οποία ασκούσαν τις δραστηριότητές τους στους λιμένες όπου εκφορτώνονταν τα εξαγόμενα από την ΑΓΕΤ Ηρακλής εμπορεύματα, έχασαν μερίδια αγοράς ανάλογα προς την αύξηση των εξαγωγών της ΑΓΕΤ Ηρακλής, πράγμα το οποίο αντιπροσωπεύει συνολική ζημία 186 περίπου δισεκατομμυρίων ιταλικών λιρών (LIT) (βλ. σ. 23, 26 και υποσημείωση 26 του υπομνήματος απαντήσεως).

52 Τέλος, η προσφεύγουσα προσθέτει ότι αντιβαίνει προς τις επιταγές της ορθής απονομής της δικαιοσύνης να γίνεται κατ' αρχάς δεκτό ότι η ένωση προβάλλει τα επιχειρήματα και προασπίζει τα συμφέροντα των μελών της κατά τη διοικητική διαδικασία πριν από την άσκηση της προσφυγής — για να διευκολύνονται οι σχέσεις με την Επιτροπή — και στη συνέχεια να απαιτείται από έκαστο των μελών της ενώσεως να ασκήσει αυτοτελή προσφυγή.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

53 Πρέπει να εξετασθεί αν, όπως στην υπόθεση Τ-449/93 (TITAN), η επίδικη απόφαση αφορά την προσφεύγουσα άμεσα και ατομικά. Εντούτοις, δεδομένου ότι η προσφεύγουσα αποτελεί ένωση η οποία δεν παράγει η ίδια τσιμέντο, τα συμφέροντά της πρέπει να εκτιμηθούν διαφορετικά από τα συμφέροντα της προσφεύγουσας TITAN.

54 Εντός της αλληλουχίας αυτής πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η προστασία γενικών συμφερόντων δεν επαρκεί για τη θεμελίωση του παραδεκτού προσφυγής ακυρώσεως που ασκείται από ένωση προσώπων (απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Δεκεμβρίου 1962, 16/62 και 17/62, Confédération nationale des producteurs de fruits et légumes κ.λπ. κατά Συμβουλίου, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 829, 834, 835, 836, διάταξη του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1979, 60/79, Fédération nationale des producteurs de vins de table et vins de pays κατά Επιτροπής, Rec. 1979, σ. 2429, 2432, και απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Ιουλίου 1986, 282/85, DEFI κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 2469, σκέψεις 16 έως 18).

55 Το Πρωτοδικείο επισημαίνει συναφώς ότι η προσφεύγουσα επικαλείται το γεγονός ότι η ανταγωνιστική θέση ορισμένων μελών της επηρεάστηκε ουσιωδώς. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι, με τις παρατηρήσεις της κατά τη διοικητική διαδικασία, απέδειξε ότι έχουν επηρεαστεί τα κατ' ιδίαν συμφέροντα ορισμένων μελών της.

56 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η προσφεύγουσα εξέθεσε, με τις παρατηρήσεις που διαβίβασε στις 7 Ιουνίου 1988 (βλ. το παράρτημα 4 της προσφυγής) προς την Επιτροπή, ότι η επίμαχη ενίσχυση, όπως προέκυπτε από έναν πίνακα 3 (σ. 3), είχε προκαλέσει στρεβλώσεις του ανταγωνισμού καθώς και ότι οι πλέον θιγείσες επιχειρήσεις, οι οποίες αναφέρονταν ως παραδείγματα στον εν λόγω πίνακα 3, έπρεπε να προβούν στην ψύξη ορισμένων κλιβάνων και στο κλείσιμο μονάδων παραγωγής. Επιπλέον, ο πίνακας αυτός περιέχει εκτιμήσεις, ανά

λιμένα εκφορτώσεως, των δυνητικών εισαγωγών από την Ελληνική Δημοκρατία, οι οποίες συγκρίνονται με την παραγωγή των μονάδων παραγωγής των γειτνιαζουσών ιταλικών εταιριών. Για παράδειγμα, συγκρίνονται, μεταξύ άλλων, η παραγωγή τσιμέντου εκάστης των εταιριών Italcementi, Cementir και Moccia το 1987 και ο αριθμός των μελών του προσωπικού τους με τις εκτιμήσεις των δυνητικών εισαγωγών από τους λιμένες της Chioggia, του Λιβόρνου και της Νεαπόλεως.

57 Ομοίως, η προσφεύγουσα, με το υπόμνημα απαντήσεως (σ. 26 και υποσημείωση 26), ισχυρίζεται ότι δώδεκα μέλη της, εγκατεστημένα σε ζώνες εκφορτώσεως των εισαγομένων ελληνικών προϊόντων, μεταξύ των οποίων οι εταιρίες Cementir, Moccia και Italcementi, υπέστησαν ζημίες, το συνολικό ύψος των οποίων υπολογίζεται σε 186 δισεκατομμύρια LIT.

58 Το Πρωτοδικείο φρονεί ότι η προσφεύγουσα, υποβάλλοντας τα διάφορα αυτά στοιχεία, κατέδειξε λυσιτελώς ότι η ανταγωνιστική θέση τριών τουλάχιστον μελών της στην ιταλική αγορά επηρεάστηκε από τις εισαγωγές ελληνικού τσιμέντου, οι οποίες ευνοήθηκαν από την επίμαχη ενίσχυση. Μολονότι βεβαίως αληθεύει ότι η προσφεύγουσα δεν περιορίστηκε στην προάσπιση των συμφερόντων των επιχειρήσεων αυτών, δεδομένου ότι τις ανέφερε ως παραδείγματα του κινδύνου που διατρέχει η ιταλική βιομηχανία τσιμέντου στο σύνολό της, παρά ταύτα, αναφερόμενη στις επιχειρήσεις αυτές ως ανήκουσες στην ομάδα των «πλέον θιγομένων» επιχειρήσεων (σ. 3 του παραρτήματος 4 της προσφυγής), η προσφεύγουσα προέβαλε την ατομική τους κατάσταση. Συνεπώς, η προσφυγή αναφέρεται στην ανταγωνιστική θέση των επιχειρήσεων αυτών, η οποία τις εξατομικεύει σε σχέση με τις άλλες επιχειρήσεις του οικείου τομέα.

59 Εξάλλου, πρέπει να προστεθεί ότι, αν οι τρεις αυτές επιχειρήσεις, οι οποίες μετέσχον στη διοικητική διαδικασία μέσω της Confindustria και της AITEC (βλ. παράρτημα 4 της προσφυγής), είχαν ασκήσει προσφυγή ακυρώσεως βασιζόμενες στα δεδομένα της παρούσας προσφυγής που εξετάσθηκαν ανωτέρω, η προσφυγή αυτή θα ήταν παραδεκτή, δεδομένου ότι θα είχαν έτσι καταδείξει λυσιτελώς, με το παράρτημα 4 της υπό κρίση προσφυγής, ότι υπάρχει κίνδυνος

να επηρεαστεί ουσιωδώς η ανταγωνιστική τους θέση στην αγορά από την εγκριθείσα με την απόφαση της Επιτροπής ενίσχυση, πράγμα το οποίο θα αρκούσε για να αποδειχθεί ότι η απόφαση τις αφορά ατομικά, υπό την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης. Ως προς το ζήτημα αν τις αφορά άμεσα, το Πρωτοδικείο παραπέμπει στη σκέψη 42 της παρούσας αποφάσεώς του.

60 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να επισημανθεί ότι η προσφεύγουσα προάσπισε τα ατομικά συμφέροντα ορισμένων μελών της, επιχειρώντας συγχρόνως να προασπίσει τα συμφέροντα ολόκληρου του τομέα. Αντιθέτως προς ό,τι συνέβη με τις προσφεύγουσες των παρατιθεμένων στη σκέψη 54 υποθέσεων, η προσφεύγουσα μπορεί να θεωρηθεί ότι, ασκώντας την προσφυγή της, υποκαταστάθηκε στη θέση τριών τουλάχιστον μελών της τα οποία — ενόψει των περιεχομένων στην προσφυγή στοιχείων — μπορούσαν παραδεκτώς να ασκήσουν προσφυγή. Συνεπώς, το Πρωτοδικείο φρονεί εν προκειμένω ότι η συλλογική προσφυγή που ασκήθηκε μέσω της ενώσεως εμφανίζει πλεονεκτήματα από δικονομική άποψη, διότι έτσι αποφεύγεται η κατάθεση μεγάλου αριθμού διαφορετικών προσφυγών κατά των ιδίων αποφάσεων, χωρίς να ενέχει κανένα κίνδυνο καταστρατηγήσεως του άρθρου 173 της Συνθήκης.

61 Πρέπει να προστεθεί ότι η προσφεύγουσα, εκπροσωπώντας τα συμφέροντα ορισμένων μελών της κατά τη διοικητική διαδικασία και ενώπιον του Πρωτοδικείου, ενήργησε σύμφωνα με το άρθρο 3 του καταστατικού της, το οποίο ορίζει ότι ο σκοπός της συνίσταται ιδίως «(...) στην προστασία των τεχνικοοικονομικών συμφερόντων της κατηγορίας για την ανάπτυξη της οικονομίας του τομέα· (...)».

62 Συνεπώς, εφόσον η προσφεύγουσα προάσπισε, κατά τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, τα συμφέροντα ορισμένων μελών της, σύμφωνα με τις εξουσίες που της απονέμει το καταστατικό της, χωρίς τα εν λόγω μέλη να προβάλουν αντίρρηση, και εφόσον απέδειξε ότι η απόφαση της Επιτροπής αφορά τα μέλη αυτά άμεσα και ατομικά, πρέπει να θεωρηθεί ότι η απόφαση αυτή αφορά την προσφεύγουσα ατομικά, υπό την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης, και να μην εξομοιωθεί η προσφεύγουσα προς ένωση που δεν μετέσχε στη διοικητική διαδικασία ή που δεν προάσπισε παρά μόνο γενικά συμφέροντα.

63 Ως προς το ζήτημα αν η προσβαλλομένη απόφαση αφορά την προσφεύγουσα άμεσα, το Πρωτοδικείο παραπέμπει στη σκέψη 41 της παρούσας αποφάσεώς του. Η απόφαση της Επιτροπής δεν έθιξε κανένα από τα αποτελέσματα της επίδικης ενισχύσεως, ενώ η προσφεύγουσα είχε ζητήσει, προς το συμφέρον των ανωτέρω αναφερθέντων μελών της, την έκδοση αποφάσεως της Επιτροπής που να καταργεί ή να τροποποιεί την επίμαχη ενίσχυση.

Επί του παραδεκτού της προσφυγής στην υπόθεση Τ-448/93 (BCA κ.λπ.)

Επιχειρήματα των διαδίκων

64 Η προσφυγή αυτή έχει ασκηθεί από την BCA και από τρεις εταιρίες μέλη της: την Blue Circle, την Castle και την Rugby. Οι τρεις αυτές επιχειρήσεις είναι οι τρεις μεγαλύτερες επιχειρήσεις παραγωγής τσιμέντου του Ηνωμένου Βασιλείου και αντιπροσωπεύουν το σύνολο σχεδόν της παραγωγής τσιμέντου της χώρας αυτής. Η BCA διαδέχθηκε την Cement Makers Federation (CMF), η οποία αποτελούσε μέχρι το 1987 την εμπορική ένωση της βρετανικής βιομηχανίας τσιμέντου και της οποίας επίσης ήταν μέλη οι τρεις επιχειρήσεις. Ο σκοπός της BCA συνίσταται, μεταξύ άλλων, στην «εκπροσώπηση, προώθηση και προστασία της παραγωγής τσιμέντου και των συμφερόντων των προσώπων που ασχολούνται με την παραγωγή αυτή», καθώς και «στη δημιουργία διαύλου επικοινωνίας μεταξύ των μελών της ενώσεως και (...) των υπερεθνικών οργανώσεων και μεταξύ των παραρτημάτων και γραφείων των μεν και των δε» και, επίσης, «στην με κάθε δυνατό τρόπο προώθηση, υποστήριξη ή προβολή αντιρρήσεων κατά νομοθετικών ή άλλων μέτρων, στη Μεγάλη Βρετανία ή αλλού» (βλ. Memorandum of Association, παράγραφος 3, στοιχεία b, h, i, το οποίο έχει επισυναφθεί στην προσφυγή).

65 Η Επιτροπή εκφράζει αμφιβολίες ως προς το παραδεκτό της προσφυγής, όπως και στην υπόθεση Τ-447/93 (βλ. ανωτέρω σκέψεις 43 και 44).

66 Αφενός, η Επιτροπή αμφισβητεί ότι οι τρεις προσφεύγουσες έπαιξαν ενεργό ρόλο κατά τη διοικητική διαδικασία και ότι ο ρόλος αυτός υπήρξε αρκούντως σημαντικός, καθόσον μόνον η BCA εξέθεσε την άποψή της, και μάλιστα με ένα πολύ σύντομο έγγραφο της 9ης Ιουνίου 1988, στο οποίο δεν ανέφερε τα ονόματα των επιχειρήσεων που εκπροσωπούσε.

67 Αφετέρου, η Επιτροπή, υποστηριζόμενη από την Ελληνική Κυβέρνηση και από την ΑΓΕΤ Ηρακλής, ισχυρίζεται ότι οι προσφεύγουσες δεν κατέδειξαν επαρκώς και σαφώς ούτε το πώς η χορηγηθείσα στην ΑΓΕΤ Ηρακλής ενίσχυση επηρέασε άμεσα και ατομικά τη θέση τους στην αγορά, προπάντων όσον αφορά την BCA, η οποία, ως επαγγελματική ένωση, δεν έχει συμφέροντα τα οποία να επηρεάζονται από την ενίσχυση αυτή.

68 Οι προσφεύγουσες φρονούν ότι η προσφυγή τους είναι παραδεκτή, δεδομένου ότι η προσβαλλομένη απόφαση τις αφορά άμεσα και ατομικά, υπό την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης, όπως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, ιδίως με την προπαρατεθείσα απόφαση Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής.

69 Όσον αφορά τη συμμετοχή τους στη διαδικασία, οι επιχειρήσεις ισχυρίζονται ότι είχαν ήδη εκθέσει την άποψή τους για τη χορηγηθείσα στην ΑΓΕΤ Ηρακλής ενίσχυση — ιδίω ονόματι και μέσω της ενώσεώς τους, που τότε ήταν η CMF — μεταξύ άλλων σε συναντήσεις που είχαν με τους επιτρόπους Lord Cockfield και Sutherland στις 5 Σεπτεμβρίου 1986, με τους επιτρόπους Narjes και Sutherland στις 29 Σεπτεμβρίου 1986 και με τον επίτροπο Sutherland στις 6 Νοεμβρίου 1986. Συνεπώς, ήσαν οι πρώτες επιχειρήσεις που υπέβαλαν καταγγελία κατά της παράνομης αυτής ενισχύσεως. Οι προσφεύγουσες προσθέτουν ότι το γεγονός ότι η Επιτροπή ζήτησε, ήδη από τις 18 Σεπτεμβρίου 1986, στοιχεία από την Ελληνική Κυβέρνηση ως προς την επίδικη ενίσχυση οφείλεται στα στοιχεία που της είχαν κοινοποιήσει προηγουμένως οι προσφεύγουσες. Οι προσφεύγουσες αναφέρονται, επιπλέον, στις γραπτές παρατηρήσεις που υπέβαλαν, μέσω της BCA, στις 9 Ιουνίου 1988, απαντώντας στην ανακοίνωση της Επιτροπής του 1988.

70 Όσον αφορά τον επηρεασμό της θέσης τους στην αγορά, οι προσφεύγουσες επισημαίνουν ότι η ίδια η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η ΑΓΕΤ Ηρακλής πραγματοποιούσε από το 1986 το ήμισυ περίπου του συνόλου των εξαγωγών ελληνικού τσιμέντου και περίπου το 70 % των εξαγωγών ελληνικού τσιμέντου προς το Ηνωμένο Βασίλειο. Επιπλέον, η επίδικη ενίσχυση κατέστησε δυνατή τη σημαντική αύξηση των εξαγωγών της ΑΓΕΤ Ηρακλής προς το Ηνωμένο Βασίλειο: από 12 500 τόνους το 1986 οι εξαγωγές της ΑΓΕΤ Ηρακλής ανήλθαν σε 480 000 τόνους το 1990 (παράρτημα 2 του υπομνήματος απαντήσεως). Οι προσφεύγουσες συνάγουν ότι η θέση τους επηρεάστηκε αισθητά από τη χορηγηθείσα στην ΑΓΕΤ Ηρακλής ενίσχυση, η οποία διακυβεύει σοβαρά τη θέση τους στην επίμαχη αγορά μακροπρόθεσμα. Τα στοιχεία που αποκαλύφθηκαν κατά την αναφερθείσα από την ΑΓΕΤ Ηρακλής διαδικασία κατά ενός ευρωπαϊκού καρτέλ τσιμέντου επιβεβαιώνουν την ανάλυσή τους ως προς το αποτέλεσμα της ενισχύσεως, διότι εμφαίνουν ότι, σε μια αγορά όπως η αγορά τσιμέντου, η έστω και ασήμαντη μεταβολή του όγκου των εισαγωγών επηρεάζει αισθητά την εξέλιξη των τιμών.

71 Κατά την προφορική διαδικασία, η BCA υπογράμμισε ότι εκπροσωπεί όλους τους παραγωγούς τσιμέντου του Ηνωμένου Βασιλείου. Οι προσφεύγουσες διευκρίνισαν ότι το Ηνωμένο Βασίλειο, λόγω του αριθμού και της καταστάσεως των λιμένων του, αποτελεί μια από τις ευρωπαϊκές αγορές στις οποίες επικρατεί εντονότατος ανταγωνισμός ως προς τις πωλήσεις τσιμέντου.

72 Οι προσφεύγουσες προσθέτουν ότι το Δικαστήριο, με την προαναφερθείσα απόφαση Cook κατά Επιτροπής, διεύρυνε τις προϋποθέσεις παραδεκτού των προσφυγών που είχε προσδιορίσει η απόφαση Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα), υπό την έννοια ότι κάθε ενδιαφερόμενος, ο οποίος πράγματι μετέσχε σε διαδικασία που κίνησε η Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, νομιμοποιείται να ασκήσει προσφυγή, δυνάμει του άρθρου 173 της Συνθήκης, κατά της αποφάσεως της Επιτροπής να περατώσει τη διαδικασία.

73 Με το υπόμνημα ανταπαντήσεως, η Επιτροπή αναφέρεται στις αποφάσεις του Δικαστηρίου Van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής και CIRFS κ.λπ. κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσες) και υποστηρίζει ότι η προσφυγή της BCA, ως ενώσεως επιχειρήσεων, είναι απαράδεκτη (βλ. ανωτέρω σκέψη 44).

74 Η Επιτροπή προσθέτει επίσης ότι δεν υπήρχαν εξαγωγές ελληνικού τσιμέντου προς το Ηνωμένο Βασίλειο πριν από το 1986 και συνεπώς αποκλείεται να επηρεάστηκε η ανταγωνιστική θέση των προσφευγουσών κατά τον χρόνο χορηγήσεως της ενισχύσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

75 Πρέπει, κατ' αρχάς, να εξετασθεί το παραδεκτό της προσφυγής, όσον αφορά την άσκησή της από τις προσφεύγουσες Blue Circle, Castle και Rugby, από πλευράς των κριτηρίων που προσδιορίστηκαν ανωτέρω (βλ. σκέψεις 33 έως 37).

76 Όσον αφορά τη συμμετοχή τους στην προπαρασκευή της διαδικασίας του άρθρου 93, παράγραφος 2, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι οι προσφεύγουσες ισχυρίστηκαν, στηριζόμενες στους εσωτερικούς τους φακέλους και χωρίς η Επιτροπή να τις αντικρούσει, ότι οι αντιπρόσωποί τους και οι αντιπρόσωποι της CMF μετέσχαν στις συναντήσεις με τους αντιπροσώπους της Επιτροπής στις 5 και στις 29 Σεπτεμβρίου, καθώς και στις 6 Νοεμβρίου 1986. Η συνάντηση της 5ης Σεπτεμβρίου 1986 είχε ως αντικείμενο, μεταξύ άλλων, την εξέταση της χορηγηθείσας προς τις ελληνικές επιχειρήσεις παραγωγής τσιμέντου ενισχύσεως, μέσω της μειώσεως των χρεών τους προς τις εθνικές εταιρίες ηλεκτρισμού. Κατά τη συνάντηση της 29ης Σεπτεμβρίου 1986, οι βρετανικές επιχειρήσεις επισήμαναν την κεφαλαιοποίηση των χρεών της ΑΓΕΤ Ηρακλής. Πριν από τη συνάντηση της 6ης Νοεμβρίου 1986, οι διευθυντές των επιχειρήσεων και ο αντιπρόσωπος της CMF συνέταξαν υπόμνημα για τη συνάντηση αυτή, το οποίο περιείχε, μεταξύ άλλων, λεπτομερή ανάλυση της καταστάσεως της ΑΓΕΤ Ηρακλής πριν και μετά τη μετατροπή των χρεών, καθώς και όλων των στρεβλωτικών αποτελεσμάτων της ενισχύσεως.

77 Για την αντίκρουση των τόσο συγκεκριμένων ισχυρισμών που προβάλλουν οι προσφεύγουσες, η Επιτροπή δεν μπορεί απλώς να δηλώνει ότι της είναι αδύνατον να επιβεβαιώσει ή να διαψεύσει ότι πραγματοποιήθηκαν οι συναντήσεις

αυτές, επειδή δεν κατόρθωσε να βρει κανένα γραπτό στοιχείο γι' αυτές (βλ. την απάντηση της Επιτροπής της 14ης Δεκεμβρίου 1994), δεδομένου μάλιστα ότι το από 9ης Ιουνίου 1988 έγγραφο της BCA προς την Επιτροπή επιβεβαιώνει ότι το 1986 πραγματοποιήθηκαν επαφές μεταξύ των UK cement makers και της Επιτροπής. Υπό τις συνθήκες αυτές, διαπιστώνεται ότι οι προσφεύγουσες μετέσχαν στην προπαρασκευή της διαδικασίας του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης.

78 Συνεπώς, απομένει να εξετασθεί αν οι προσφεύγουσες μετέσχαν επίσης στη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, αφότου την κίνησε η Επιτροπή. Προς τούτο, πρέπει να εξετασθεί το περιεχόμενο του εγγράφου της προσφεύγουσας BCA της 9ης Ιουνίου 1988. Στο έγγραφο αυτό, αφενός, η BCA αναφέρεται στις συναντήσεις στις οποίες μετέσχαν το 1986 οι επιχειρήσεις παραγωγής τσιμέντου του Ηνωμένου Βασιλείου (the UK cement makers). Αφετέρου, η BCA αναφέρει ότι με το έγγραφο αυτό οι επιχειρήσεις παραγωγής του Ηνωμένου Βασιλείου «επαναλαμβάνουν» τις αντιρρήσεις τους. Δεδομένου ότι οι επιχειρήσεις αυτές είναι όσες μετέσχαν στις συναντήσεις του 1986, μεταξύ των οποίων, συνεπώς, οι τρεις προσφεύγουσες, διαπιστώνεται ότι οι τελευταίες επανέλαβαν τις αντιρρήσεις τους το 1988 μέσω της BCA και ότι, συνεπώς, μετέσχαν επίσης στη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης.

79 Εξάλλου, η Επιτροπή δεν μπορεί να ισχυρίζεται, όπως έπραξε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι η συμμετοχή των προσφευγουσών περιορίστηκε σε μία μόνο φράση, που εξηγούσε ότι οι χορηγηθείσες προς την ΑΓΕΤ Ηρακλής ενισχύχεις θα νοθεύσουν τον ανταγωνισμό και θα επηρεάσουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Πράγματι, οι προσφεύγουσες, «επαναλαμβάνοντας» τις αντιρρήσεις που διατύπωσαν το 1986, αναφέρθηκαν σαφώς σε όλες τις συζητήσεις τους με την Επιτροπή κατά τη διάρκεια του 1986.

80 Όσον αφορά τον επηρεασμό της θέσης τους στην αγορά, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι οι τρεις επιχειρήσεις, οι οποίες είναι οι τρεις μεγαλύτερες επιχειρήσεις παραγωγής τσιμέντου του Ηνωμένου Βασιλείου, επισήμαναν λυσιτελώς ότι η ανταγωνιστικότητά τους επηρεάζεται από την απόφαση της Επιτροπής, κατά

το μέτρο που η απόφαση αυτή ενισχύει σημαντικά την οικονομική κατάσταση της ελληνικής ανταγωνίστριάς τους ΑΓΕΤ Ηρακλής και της παρέχει κατά τον τρόπο αυτόν τη δυνατότητα να εξάγει και να πωλεί στο Ηνωμένο Βασίλειο σε ανταγωνιστικότερες τιμές απ' ό,τι προηγουμένως. Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, ως προς την εξέταση του παραδεκτού, τα στοιχεία που προβάλλουν οι προσφεύγουσες αρκούν για να καταδείξουν ότι η απόφαση της Επιτροπής μπορεί να επηρεάσει ουσιωδώς τη θέση τους στην επίμαχη αγορά και, συνεπώς, τις αφορά ατομικά.

81 Όσον αφορά το ζήτημα αν η προσβαλλομένη απόφαση αφορά άμεσα τις προσφεύγουσες, το Πρωτοδικείο παραπέμπει στη σκέψη 41 της παρούσας αποφάσεώς του.

82 Δεδομένου ότι πρόκειται για μία και μόνη προσφυγή, δεν χρειάζεται να εξετασθεί αν η προσφεύγουσα BCA νομιμοποιείται να ασκήσει προσφυγή (βλ. την προαπαρατεθείσα απόφαση CIRFS κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 31).

Επί του εννόμου συμφέροντος των τριών προσφευγουσών

83 Το Πρωτοδικείο φρονεί ότι πρέπει τέλος να εξετασθεί η ένσταση της ΑΓΕΤ Ηρακλής κατά του παραδεκτού των τριών προσφυγών, η οποία αντλείται από το παράνομο του «συμφέροντος» των προσφευγουσών, δεδομένου ότι η προσφυγή τους έχει ως σκοπό, όπως ισχυρίζεται η ΑΓΕΤ Ηρακλής, την προστασία ενός καρτέλ ευρωπαϊκών επιχειρήσεων παραγωγής τσιμέντου.

84 Πρέπει να επισημανθεί συναφώς ότι η ΑΓΕΤ Ηρακλής δεν διευκρίνισε ποια είναι η συνάφεια μεταξύ των προσφυγών και του υφισταμένου, κατά τους ισχυρισμούς της, καρτέλ αυτού. Δεδομένου ότι δεν αποδείχθηκε η λυσιτέλεια της επιχειρηματολογίας της ΑΓΕΤ Ηρακλής στην παρούσα δίκη, τίποτα δεν αποδεικνύει ότι δεν υφίσταται έννομο συμφέρον των προσφευγουσών. Πρέπει να προστεθεί ότι η απόφαση της Επιτροπής ως προς την ύπαρξη καρτέλ δεν έχει ακόμη καταστεί απρόσβλητη, δεδομένου ότι αποτελεί αντικείμενο άλλης δίκης ενώπιον του Πρωτοδικείου.

85 Συνεπώς, από όλα τα ανωτέρω συνάγεται ότι οι τρεις προσφυγές είναι παραδεκτές.

Επί της ουσίας

86 Η προσφεύγουσα TITAN επικαλείται διάφορους λόγους ακυρώσεως προς στήριξη της προσφυγής της. Το Πρωτοδικείο φρονεί ότι πρέπει να εξετασθούν οι δύο εκ των λόγων αυτών, εκ των οποίων ο ένας αντλείται από το ότι δεν έχουν εφαρμογή οι παρεκκλίσεις που προβλέπει το άρθρο 92, παράγραφος 2, της Συνθήκης και οι γενικές αρχές του άρθρου 92, παράγραφος 3, και ο άλλος από το ότι δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης.

87 Η προσφεύγουσα ΑΙΤΕΣ επικαλείται τέσσερις λόγους ακυρώσεως προς στήριξη της προσφυγής της. Το Πρωτοδικείο φρονεί ότι πρέπει να συνεξετασθούν με τους λόγους που επικαλέστηκε η TITAN αφενός ο λόγος που αντλείται από την παράβαση της αποφάσεως του 1987 και από τη μη τήρηση της υποχρεώσεως εξετάσεως των επιπτώσεων της ενισχύσεως στον ανταγωνισμό και στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, δεδομένου ότι ο λόγος αυτός διαπλέκεται με τους λόγους της TITAN, και αφετέρου τα επιχειρήματα που προέβαλε η προσφεύγουσα στο πλαίσιο του τρίτου λόγου ακυρώσεως (παράβαση του άρθρου 190 της Συνθήκης) και τα οποία αφορούν τον ισχυρισμό περί πλάνης της Επιτροπής ως προς τη σχέση μεταξύ των εξαγομένων προϊόντων και της συνολικής παραγωγής της ΑΓΕΤ Ηρακλής.

88 Οι προσφεύγουσες BCA, Blue Circle, Castle και Rugby επικαλούνται κατ' ουσίαν τρεις λόγους ακυρώσεως προς στήριξη της προσφυγής τους. Πρέπει να εξετασθούν ειδικότερα τα επιχειρήματα των προσφευγουσών που αφορούν τη μη εξέταση του συμβατού της ενισχύσεως με την κοινή αγορά (τρίτο σκέλος του πρώτου λόγου) και την εσφαλμένη εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, όσον αφορά, συγκεκριμένα, την απόφαση του 1987, την απόφαση Τσιμέντα Χαλκίδος και τη μετατόπιση προς τα άλλα κράτη μέλη του βάρους που συνεπάγεται το διαρθρωτικό πλεόνασμα της ελληνικής βιομηχανίας τσιμέντου (πέμπτο σκέλος του πρώτου λόγου).

Λόγοι ακυρώσεως και επιχειρήματα των διαδίκων στην υπόθεση Τ-449/93 (TITAN)

1. Δεν έχουν εφαρμογή οι παρεκκλίσεις που προβλέπει το άρθρο 92, παράγραφος 2, της Συνθήκης ούτε οι γενικές αρχές του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης

89 Η προσφεύγουσα εκθέτει κατ' αρχάς ότι η κεφαλαιοποίηση των χρεών της ΑΓΕΤ Ηρακλής, στην οποία προέβη η Ελληνική Κυβέρνηση μέσω του ΟΑΕ, αποτελεί ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Η ενίσχυση αυτή συνιστά δυσμενή διάκριση, νοθεύει τον ανταγωνισμό μεταξύ της ΑΓΕΤ Ηρακλής και των άλλων παραγωγών, τόσο στην Ελλάδα όσο και εντός της κοινής αγοράς, και επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.

90 Η Επιτροπή και η Ελληνική Δημοκρατία δέχονται ότι το μέτρο που ελήφθη υπέρ της ΑΓΕΤ Ηρακλής αποτελεί ενίσχυση που νοθεύει ή απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό, υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

91 Εντούτοις, η ΑΓΕΤ Ηρακλής αμφισβητεί ότι το επίμαχο μέτρο αποτελεί ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, μολονότι δέχεται ότι το ζήτημα αυτό παρουσιάζει γι' αυτήν θεωρητικό μόνον ενδιαφέρον. Συγκεκριμένα, η ΑΓΕΤ Ηρακλής φρονεί ότι οποιοσδήποτε σημαντικός δανειστής του ιδιωτικού τομέα θα ενεργούσε όπως ο ΟΑΕ και θα επένδυε το εν λόγω ποσό, προκειμένου να προστατεύσει την επένδυσή του. Εξάλλου, αυτή η στρατηγική απέφερε αποτέλεσμα, δεδομένου ότι η Ελληνική Κυβέρνηση πέτυχε την πώληση της συμμετοχής της στην ΑΓΕΤ Ηρακλής στην εταιρία Calcestruzzi και στην Εθνική Τράπεζα.

92 Αφού εκθέτει ότι η επίμαχη ενίσχυση δεν μπορούσε να υπαχθεί σε καμιά από τις παρεκκλίσεις του άρθρου 92, παράγραφος 2, της Συνθήκης, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή ερμήνευσε εσφαλμένως τις γενικές αρχές του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης, διότι δεν έλαβε υπόψη το γεγονός ότι οι παρεκκλίσεις που προβλέπει το άρθρο αυτό πρέπει να ερμηνεύονται στενώς, προκειμένου να διαφυλαχθεί η εύρυθμη λειτουργία της κοινής αγοράς.

93 Η προσφεύγουσα φρονεί ότι η Επιτροπή δεν εκτίμησε την ενίσχυση σύμφωνα με τις αρχές του κοινοτικού δικαίου και της κοινοτικής πολιτικής και ότι παρέλειψε να εντάξει την ενίσχυση αυτή εντός του συνολικού πλαισίου της κοινοτικής βιομηχανίας και αγοράς τσιμέντου, όπως επιβάλλει το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Η Επιτροπή παγίωσε κατά τον τρόπο αυτόν το παράνομο πλεονέκτημα που παρασχέθηκε στην ΑΓΕΤ Ηρακλής, αφού μάλιστα συγχρόνως επέκρινε, στο πλαίσιο παράλληλης διαδικασίας, την ενίσχυση που χορηγήθηκε στην εταιρία Τσιμέντα Χαλκίδος.

94 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η απόφαση του 1987 και οι όροι που έθεσε συνιστούν ανεπαρκές και ακατάλληλο πλαίσιο για την εκτίμηση του αν η ενίσχυση συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο. Η προσφεύγουσα φρονεί ότι η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «η ενίσχυση (...) μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβιβάζεται» με την απόφαση του 1987 χωρίς να λάβει υπόψη το αποτέλεσμα της ενισχύσεως επί του ανταγωνισμού και επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου, δεδομένου ότι αρκέστηκε να επισημάνει, προκειμένου να δικαιολογήσει την αλλαγή της στάσεώς της σε σχέση με το 1987, ότι η Ελληνική Κυβέρνηση είχε απαντήσει στις αντιρρήσεις της.

95 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται με το υπόμνημα απαντήσεως ότι το γεγονός ότι ο νόμος-πλαίσιο κηρύχθηκε σύμφωνος με τη Συνθήκη εν γένει, ενώ δεν είχε, αυτός καθαυτός, κανένα απτό αποτέλεσμα, δεν απήλλασσε την Επιτροπή από την υποχρέωση να εξετάσει αν οι συγκεκριμένες παρεμβάσεις του ΟΑΕ συμβιβάζονταν προς την απόφαση του 1987 και προς τη Συνθήκη. Με την απόφαση του 1987 η Επιτροπή όχι μόνον δεν επιδίωξε να θεσπίσει ένα γενικό πλαίσιο που να συνιστά πλήρη ρύθμιση, αλλά, αντιθέτως, απαίτησε να της κοινοποιείται κάθε σημαντική περίπτωση. Από τις αιτιολογικές σκέψεις της αποφάσεως αυτής προκύπτει ότι η Επιτροπή είχε την πρόθεση να αξιολογεί τις περιπτώσεις αυτές σύμφωνα τις αρχές που εφαρμόζει ανέκαθεν σε σχέση με τις κρατικές ενισχύσεις.

96 Η Επιτροπή δέχεται ότι η ενίσχυση προς την ΑΓΕΤ Ηρακλής «νόθευε ή απειλούσε να νοθεύσει τον ανταγωνισμό, υπό την έννοια του άρθρου 92, παρά-

γραφος 1, της Συνθήκης», αλλά φρονεί ότι η επίμαχη ενίσχυση ενέπιπτε στην παρέκκλιση που προβλέπει το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης, δεδομένου ότι σκοπούσε στην άρση σοβαρής διαταράξεως της ελληνικής οικονομίας και πληρούσε τους όρους που έχουν τεθεί με την απόφαση του 1987, η οποία καθόρισε το εφαρμοστέο εν προκειμένω νομικό πλαίσιο. Η απόφαση αυτή ενέκρινε το γενικό καθεστώς που καθιέρωσε ο νόμος 1386/83 και, κατ' ακολουθίαν, τα συγκεκριμένα μέτρα που ελήφθησαν στο πλαίσιο του νόμου αυτού, υπό τη μόνη προϋπόθεση να πληρούν τους όρους που καθορίζονταν με την απόφαση-πλαίσιο (βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Darmon στις υποθέσεις 166/86 και 220/86, Irish Cement κατά Επιτροπής, επί των οποίων εκδόθηκε η απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Δεκεμβρίου 1988, Συλλογή 1988, σ. 6473, σ. 6487).

97 Η Επιτροπή προσθέτει ότι το γεγονός ότι η επίμαχη ενίσχυση είχε ήδη χορηγηθεί πριν από την έκδοση της αποφάσεως του 1987 δεν ασκεί επιρροή συναφώς, δεδομένου ότι, κατά την έκδοση της αποφάσεως αυτής, η Επιτροπή γνώριζε ότι ο νόμος είχε ήδη εφαρμοσθεί στο παρελθόν. Η Επιτροπή, με την απόφασή της, επισήμανε σαφώς στην Ελληνική Κυβέρνηση ότι όλα τα σημαντικά μέτρα εφαρμογής του νόμου έπρεπε να της κοινοποιηθούν, ανεξαρτήτως του αν ήσαν προγενέστερα ή μεταγενέστερα της αποφάσεως του 1987.

98 Η Ελληνική Δημοκρατία, υποστηρίζοντας την Επιτροπή συναφώς, υπογραμμίζει, όπως ακριβώς και η ΑΓΕΤ Ηρακλής, ότι η απόφαση του 1987 συνιστά το νομικό πλαίσιο της επίδικης αποφάσεως και ότι, εφόσον η απόφαση αυτή ουδέποτε προσβλήθηκε, έχει καταστεί νομικώς απρόσβλητη. Η απόφαση αυτή του 1987 δέχθηκε ότι ο νόμος 1386/83 εμπίπτει στην παρέκκλιση του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', δεύτερη περίπτωση, της Συνθήκης, σε συνδυασμό με το πρωτόκολλο αριθ. 7.

99 Εξάλλου, η Ελληνική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι Επιτροπή εξέτασε την ανταγωνιστική θέση της ΑΓΕΤ Ηρακλής σε σχέση με τη θέση των κυρίων ανταγωνιστικών της ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, μετά την επίμαχη ενίσχυση. Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι, μετά το 1985, οι αγορές στις οποίες ανέπτυσσε δράση η

ΑΓΕΤ Ηρακλής εντός τριτων χωρών είχαν συρρικνωθεί σημαντικά και ότι, συνεπώς, η ΑΓΕΤ Ηρακλής έπρεπε να αναζητήσει νέες αγορές. Η Επιτροπή διαπίστωσε όμως ότι, επί του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών τσιμέντου προς την Ιταλία, η ΑΓΕΤ Ηρακλής δεν κατείχε παρά περιορισμένο μερίδιο, ήτοι 34 %, ενώ το υπόλοιπο κατείχε κυρίως η TITAN. Η Ελληνική Δημοκρατία συνάγει εξ αυτού ότι ο ισχυρισμός που αφορά τη μη εξέταση της ανταγωνιστικής θέσεως της ΑΓΕΤ Ηρακλής σε σχέση με τις άλλες επιχειρήσεις παραγωγής είναι αβάσιμος.

100 Η Ελληνική Δημοκρατία προσθέτει ότι από το μέρος V, πέμπτο εδάφιο, της αποφάσεως του 1987 προκύπτει ότι ο κίνδυνος διαταράξεως της κοινοτικής αγοράς τσιμέντου ελήφθη αρκούντως υπόψη στο πλαίσιο της αποφάσεως αυτής.

101 Η ΑΓΕΤ Ηρακλής ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή, στο πλαίσιο διαδικασίας στρεφομένης κατά ενός ευρωπαϊκού καρτέλ επιχειρήσεων παραγωγής τσιμέντου, απέδειξε ότι οι εξαγωγές της αποτελούσαν την κύρια απειλή για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις παραγωγής και «απειλούσαν» να δημιουργήσουν ενδοκοινοτικό εμπόριο τσιμέντου, το οποίο δεν υφίστατο μέχρι τότε. Το άρθρο 92 της Συνθήκης απαιτεί, για την εφαρμογή του, την ύπαρξη εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών. Η ΑΓΕΤ Ηρακλής καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, ελλείψει ενδοκοινοτικού εμπορίου, το άρθρο 92 της Συνθήκης δεν είχε εφαρμογή. Η ΑΓΕΤ Ηρακλής προσθέτει ότι οι εξαγωγές ελληνικού τσιμέντου προς τα άλλα κράτη μέλη άρχισαν μόλις το 1986.

102 Η Επιτροπή, με το υπόμνημα ανταπαντήσεως, ισχυρίζεται ότι η απόφαση του 1987, εγκρίνοντας το γενικό σύστημα ενισχύσεων, με την αιτιολογία ότι σκοπούσε στην άρση σοβαρής διαταράξεως της οικονομίας κράτους μέλους, περιόριζε σοβαρά την εξουσία της να εκτιμά κάθε συγκεκριμένη ενίσχυση. Παρά ταύτα, η Επιτροπή εξέτασε αν η ενίσχυση συνδεόταν με πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως, αν η ΑΓΕΤ Ηρακλής αύξησε την παραγωγική της ικανότητα και αν σκόπευε να εξαγοράσει τη μία από τις ζημιογόνες επιχειρήσεις, αυξάνοντας έτσι την παραγωγική του ικανότητα και νοθεύοντας τον ανταγωνισμό. Εφόσον ενήργησε έτσι, η Επιτροπή εκτίμησε αρκούντως τα αποτελέσματα της ενισχύσεως στον ενδοκοινοτικό ανταγωνισμό.

2. Δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης

103 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι, αντιθέτως προς τα εκτιθέμενα στην επίδικη απόφαση, η παρέκκλιση που προβλέπει το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης δεν έχει εφαρμογή στις επίμαχες ενισχύσεις. Η προσφεύγουσα επαναλαμβάνει ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε, αναφερόμενη αποκλειστικά στην απόφαση του 1987, να αποφύγει την υποχρέωση που υπείχε να εξετάσει αν η επίμαχη ενίσχυση συμβιβάζεται με τη Συνθήκη καθαυτή. Συγκεκριμένα, η απόφαση αυτή είναι μεταγενέστερη της χορηγήσεως της ενισχύσεως. Επομένως, η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να εξετάσει αν η ενίσχυση συμβιβαζόταν με τη Συνθήκη κατά τον χρόνο χορηγήσεώς της και από πλευράς του τότε ισχύοντος νομικού πλαισίου. Κατά συνέπεια, η απόφαση του 1987 δεν μπορούσε να αποτελέσει τη βάση της εξετάσεως στην οποία έπρεπε να προβεί η Επιτροπή. Τέλος, η προσφεύγουσα επαναλαμβάνει ότι η Επιτροπή, με την απόφασή της Τσιμέντα Χαλκίδος, κατέληξε σε διαφορετικό συμπέρασμα απ' ό,τι με την επίδικη απόφαση.

104 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η εν λόγω ενίσχυση μπορούσε να υπαχθεί στην παρέκκλιση που προβλέπει το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης, δεδομένου ότι πληροί τους όρους που έθεσε η ίδια με την απόφαση του 1987, η οποία επέτρεψε το γενικό σύστημα, ιδίως όσον αφορά τον έλεγχο των επιπτώσεων της ενισχύσεως.

105 Όσον αφορά την απόφαση Τσιμέντα Χαλκίδος, η Επιτροπή, όπως και οι παρεμβαίνουσες, υπογραμμίζει ότι τα πραγματικά περιστατικά βάσει των οποίων εκδόθηκε ήταν διαφορετικά από τα πραγματικά περιστατικά της παρούσας υποθέσεως.

106 Με την απάντησή της στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου, η Επιτροπή επανέλαβε ότι, κατά την έκδοση της αποφάσεως του 1987, δεν προέβη στην εξέταση του αν συμβιβάζονται με την κοινή αγορά οι συγκεκριμένες ενισχύσεις που

είχαν ήδη χορηγηθεί μέχρι την ημερομηνία εκείνη, αλλά επιφυλάχθηκε να προβεί στην εξέταση αυτή με τις αποφάσεις που θα εξέδιδε κατόπιν των κοινοποιήσεων των συγκεκριμένων ενισχύσεων που θα επακολουθούσαν σύμφωνα με την απόφαση του 1987. Η Επιτροπή προσέθεσε επίσης ότι, εφόσον επρόκειτο για περίπτωση εφαρμογής συστήματος εγκριθέντος προηγουμένως βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης, η μόνη υποχρέωση της Επιτροπής ήταν να ελέγξει αν η επίμαχη ενίσχυση πληρούσε τους όρους υπό τους οποίους είχε εγκριθεί το σύστημα αυτό. Η Επιτροπή ισχυρίζεται επίσης ότι, εν προκειμένω, δεν όφειλε κατά την περάτωση της διαδικασίας να εκτιμήσει τις επιπτώσεις της επίμαχης ενισχύσεως στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και στον ενδοκοινοτικό ανταγωνισμό, δεδομένου ότι η εκτίμηση αυτή είχε ήδη γίνει, όχι μόνον κατά την έκδοση της αποφάσεως του 1987, αλλά και κατά την έναρξη της διαδικασίας. Η τήρηση των επιβληθέντων με την απόφαση αυτή όρων είχε ακριβώς ως σκοπό να επιτρέψει να κηρυχθεί η ενίσχυση αυτή σύμφωνη με την κοινή αγορά, παρά τις επιπτώσεις της στο εμπόριο και στον ανταγωνισμό. Για τον λόγο αυτό η Επιτροπή περιορίστηκε, με την απόφασή της περί περατώσεως της διαδικασίας, να εξετάσει αν πληρούνταν οι όροι της αποφάσεως του 1987.

Λόγοι ακυρώσεως και επιχειρήματα των διαδίκων στην υπόθεση Τ-447/93 (ΑΙΤΕΟ)

1. Παράβαση της αποφάσεως του 1987, λόγω του ότι η Επιτροπή δεν εξέτασε τις επιπτώσεις της ενισχύσεως στον ανταγωνισμό και στο ενδοκοινοτικό εμπόριο.

107 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η απόφαση του 1987 προβλέπει την υποχρέωση της Επιτροπής να εξετάζει αν οι χορηγούμενες βάσει του νόμου 1386/83 ενισχύσεις επηρεάζουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Συνεπώς, φρονεί ότι η Επιτροπή έπρεπε να προσδιορίσει τις επιπτώσεις της επίμαχης ενισχύσεως επί της ανταγωνιστικής θέσεως της ΑΓΕΤ Ηρακλής σε σχέση με την ανταγωνιστική θέση των άλλων κοινοτικών επιχειρήσεων παραγωγής τσιμέντου, αντί να στηρίξει την απόφασή της μόνον στο συμφέρον που είχε η Ελληνική Δημοκρατία να χορηγήσει την ενίσχυση.

108 Η προσφεύγουσα τονίζει το γεγονός ότι η απόφαση της Επιτροπής του 1987 στηρίχθηκε στην άποψη ότι η εφαρμογή της σε κάθε συγκεκριμένη ενίσχυση δεν έπρεπε να έχει ως αποτέλεσμα την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικής θέσεως των επιχειρήσεων που ετύγχαναν της ενισχύσεως σε σχέση με τις επιχειρήσεις των άλλων κρατών μελών. Η εφαρμογή όμως της αποφάσεως του 1987 στη χορηγηθείσα στην ΑΓΕΤ Ηρακλής ενίσχυση κραταίωσε ακριβώς την ανταγωνιστική θέση της ΑΓΕΤ Ηρακλής σε σχέση με τις ιταλικές επιχειρήσεις.

109 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, δεδομένου ότι η ενίσχυση προς την ΑΓΕΤ Ηρακλής χορηγήθηκε κατ' εφαρμογήν συστήματος ενισχύσεων — που είχε προηγουμένως εγκριθεί —, η μόνη υποχρέωσή της ήταν να εξετάσει αν η επίδικη ενίσχυση πληρούσε τους όρους του άρθρου 1 της αποφάσεως του 1987. Συνεπώς, η Επιτροπή όφειλε μόνον να μεριμνήσει ώστε να μην περιέλθει η ΑΓΕΤ Ηρακλής σε ισχυρότερη ανταγωνιστική θέση από ό,τι αν δεν είχαν υπάρξει οι δυσχέρειες που προκάλεσαν την έκδοση της αποφάσεως του 1987. Η Επιτροπή φρονεί ότι εκπλήρωσε στην εντέλεια την υποχρέωση αυτή, όπως προκύπτει από την προσβαλλομένη απόφαση.

110 Η προσφεύγουσα φρονεί ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να υποστηρίζει ότι καλώς εκτίμησε το κύρος της προσβαλλομένης αποφάσεως μόνον από πλευράς της αποφάσεως του 1987, αφού κατά τον χρόνο της χορηγήσεως της ενισχύσεως, το 1986, η απόφαση αυτή δεν υφίστατο. Με το υπόμνημα απαντήσεως, η προσφεύγουσα διευκρινίζει ότι η υποχρέωση της Επιτροπής να εξετάζει τις επιπτώσεις της ενισχύσεως απορρέει αποκλειστικά από το άρθρο 92 της Συνθήκης. Η προσφεύγουσα προσθέτει ότι με το δικόγραφο της προσφυγής της στήριξε την υποχρέωση αυτή και στην απόφαση του 1987, τούτο όμως μόνον επικουρικώς, για την περίπτωση που το Πρωτοδικείο θα έκρινε ότι η απόφαση αυτή συνιστά το μόνο πλαίσιο εντός του οποίου πρέπει να εκτιμάται η νομιμότητα της επίδικης ενισχύσεως. Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, κατά τον τρόπο αυτόν, η προσφεύγουσα προσέθεσε στο αίτημά της να αναγνωριστεί η παράλειψη της Επιτροπής ένα συμπληρωματικό επιχείρημα, που καταδεικνύει την υποχρέωση της Επιτροπής να ενεργήσει.

2. Εσφαλμένη εκτίμηση από την Επιτροπή της σχέσεως μεταξύ των εξαγωγών και της συνολικής παραγωγής της ΑΓΕΤ Ηρακλής και των ελληνικών επιχειρήσεων παραγωγής, αφενός, και των άλλων επιχειρήσεων παραγωγής, αφετέρου

111 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η προσβαλλομένη απόφαση στηρίζεται σε μη αποδειχθέντες ισχυρισμούς, που δεν παρέχουν στο κοινοτικό δικαστήριο τη δυνατότητα να ελέγξει τη νομιμότητα των αιτιολογιών της. Συγκεκριμένα, οι ισχυρισμοί αυτοί στηρίζονται σε στοιχεία που δεν ανταποκρίνονται στα στοιχεία που ανέφερε η απόφαση περί κινήσεως της διαδικασίας. Η Επιτροπή στηρίχθηκε αποκλειστικά στους — ανεπαρκείς άλλωστε — ισχυρισμούς της Ελληνικής Κυβερνήσεως. Η εξέταση στην οποία προέβη η Επιτροπή πάσχει, κατά την προσφεύγουσα, πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως και διαλαμβάνει ανεπαρκή αιτιολογία, ιδίως λόγω του ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις παραγωγής, και ιδίως η ΑΓΕΤ Ηρακλής, εξάγουν το 50 % περίπου της παραγωγής τους, ενώ οι επιχειρήσεις παραγωγής των άλλων κρατών μελών δεν εξάγουν παρά μόνον 5 έως 10 %.

112 Η Επιτροπή δεν αντιλαμβάνεται σε τι αφορά η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας την παρούσα υπόθεση και παρατηρεί ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις εξήγαν ανέκαθεν μεγάλες ποσότητες. Η Επιτροπή προσθέτει ακόμη ότι το γεγονός αυτό δεν είναι λυσιτελές στο πλαίσιο αποφάσεως περί εφαρμογής ενός προηγουμένως εγκριθέντος γενικού συστήματος.

Λόγοι ακυρώσεως και επιχειρήματα των διαδίκων στην υπόθεση Τ-448/93 (BCA κ.λπ.)

1. Παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, λόγω του ότι η Επιτροπή δεν εξέτασε αν συμβιβάζεται η ενίσχυση με την κοινή αγορά

113 Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι κακώς η Επιτροπή θεώρησε ότι το συμβατό της επίμαχης ενισχύσεως με την κοινή αγορά απορρέει αυτοδικαίως από το συμβατό της με την απόφαση του 1987. Συγκεκριμένα, η απόφαση του 1987 εκδόθηκε στο πλαίσιο μιας εντελώς εξαιρετικής οικονομικής καταστάσεως. Συνεπώς, το γεγονός ότι η απόφαση ήταν τότε δικαιολογημένη δεν μπορεί να δικαιολογήσει όλες τις χορηγηθείσες μετέπειτα ενισχύσεις. Εξάλλου, ενόψει της γενικότερης βελτιώσεως της ελληνικής οικονομίας, η Επιτροπή απαίτησε η ίδια τη σταδιακή μείωση και κατόπιν την κατάργηση πριν από τον Ιανουάριο του 1990 ορισμένων άλλων ενισχύσεων που ευνοούσαν τις εξαγωγές (βλ. την απόφαση 86/614/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 16ης Δεκεμβρίου 1986, για την τροποποίηση της αποφάσεως 85/594/ΕΟΚ της Επιτροπής που επιτρέπει στην Ελλάδα να λάβει ορισμένα μέτρα διασφάλισης δυνάμει του άρθρου 108, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΟΚ· ΕΕ L 357, σ. 28).

114 Εξάλλου, οι προσφεύγουσες επισημαίνουν ότι υπάρχει πρόδηλη αντίφαση μεταξύ του περιεχομένου της ανακοινώσεως για την έναρξη της διαδικασίας και του περιεχομένου της προσβαλλομένης αποφάσεως. Συγκεκριμένα, με την ανακοίνωση, η Επιτροπή στηρίχθηκε στην άποψη ότι η εκτίμηση του συμβατού της ενισχύσεως δεν πρέπει να γίνει αποκλειστικά σε σχέση με την απόφαση του 1987, αλλά επίσης σε σχέση με το κοινοτικό πλαίσιο, τουλάχιστον στις σημαντικές περιπτώσεις για τις οποίες απαιτείτο κοινοποίηση.

115 Η Επιτροπή παραπέμπει κατ' αρχάς τις προσφεύγουσες στην επιχειρηματολογία που ανέπτυξαν στο πλαίσιο ενός άλλου λόγου ακυρώσεως, και συγκεκριμένα στο επιχείρημα ότι η αξιολόγηση της ενισχύσεως έπρεπε να γίνει βάσει των συνθηκών που επικρατούσαν κατά τον χρόνο της χορηγήσεώς της. Συναφώς, η Επιτροπή παρατηρεί ότι οι αγορές προς τις οποίες εξήγαν ανέκαθεν οι

ελληνικές επιχειρήσεις παραγωγής βρίσκονταν κυρίως στη Μέση Ανατολή, στη Βόρεια Αφρική και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μόνον μετά την κατάρρευση των αγορών αυτών, από το 1985, άρχισαν οι ελληνικές επιχειρήσεις παραγωγής τσιμέντου να αναζητούν διεξόδους στην κοινοτική αγορά. Προηγουμένως δεν υπήρχαν σχεδόν καθόλου συναλλαγές μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της υπόλοιπης Κοινότητας.

116 Η Επιτροπή φρονεί ότι, ενόψει του γεγονότος ότι η χορηγηθείσα προς την ΑΓΕΤ Ηρακλής ενίσχυση χορηγήθηκε κατ' εφαρμογήν προηγουμένως εγκριθέντος συστήματος, η μόνη υποχρέωση την οποία υπείχε ήταν να ελέγξει αν η επίδικη ενίσχυση πληρούσε τους όρους του άρθρου 1 της αποφάσεως του 1987. Δεδομένου ότι η ενίσχυση πληρούσε τους όρους αυτούς, μπορούσε να υπαχθεί στην παρέκκλιση που προβλέπει το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης.

2. Εσφαλμένη εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών από πλευράς της αποφάσεως του 1987 και δυσμενής διάκριση κατά την έκδοση αφενός της προσβαλλομένης αποφάσεως και αφετέρου της αποφάσεως Τσιμέντα Χαλκίδος, όσον αφορά ιδίως τη μετατόπιση του βάρους των συνεπειών του διαρθρωτικού πλεονάσματος της ελληνικής βιομηχανίας τσιμέντου προς τα άλλα κράτη μέλη

117 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών, διότι δεν εξασφάλισε ότι η χορηγηθείσα προς την ΑΓΕΤ Ηρακλής ενίσχυση δεν θα νόθευε τον ανταγωνισμό, όπως επέτασσε η απόφαση του 1987.

118 Οι προσφεύγουσες επισημαίνουν ότι οι εξαγωγές ελληνικού τσιμέντου προς τα άλλα κράτη μέλη αυξήθηκαν αισθητώς μεταξύ του 1986 και του 1990. Οι προσφεύγουσες φρονούν ότι η προσβαλλομένη απόφαση είχε ως συνέπεια να μετατοπισθεί προς τα άλλα κράτη μέλη το βάρος των συνεπειών του διαρθρωτικού πλεονάσματος της ελληνικής βιομηχανίας τσιμέντου, ενώ η απόφαση του 1987

σκοπούσε ακριβώς στην αποφυγή του αποτελέσματος αυτού. Εξάλλου, οι προσφεύγουσες υπογραμμίζουν ότι, με την απόφαση Τσιμέντα Χαλκίδος, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι ενισχύσεις παρόμοιες με τις επίμαχες ήταν ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.

119 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οι προσφεύγουσες προσέθεσαν ότι το Ηνωμένο Βασίλειο, λόγω της μορφολογίας του εδάφους του, είναι ιδιαιτέρως εκτεθειμένο στις διά θαλάσσης εισαγωγές τσιμέντου.

120 Η Επιτροπή, υποστηριζόμενη από τις παρεμβαίνουσες, αντικρούει αυτούς τους ισχυρισμούς των προσφευγουσών. Η Επιτροπή διευκρινίζει τις διάφορες ιδιαιτερότητες της ελληνικής αγοράς τσιμέντου στις οποίες στήριξε την απόφασή της και υπενθυμίζει ότι διαθέτει συναφώς διακριτική εξουσία, της οποίας η χρήση δεν μπορεί να επικρίνεται παρά μόνον σε περίπτωση προδήλου σφάλματος.

121 Τέλος, η Επιτροπή επαναλαμβάνει ότι η αύξηση των εξαγωγών ελληνικού τσιμέντου προς την Κοινότητα οφείλεται στην κάθετη πτώση, από το 1985, των εξαγωγών τους προς τις παραδοσιακές αγορές των ελληνικών επιχειρήσεων παραγωγής, δηλαδή τη Μέση Ανατολή, τη Βόρεια Αφρική και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η κατάσταση της ΑΓΕΤ Ηρακλής από την άποψη αυτή δεν διαφέρει από την κατάσταση των άλλων παραγωγών, αλλά η επίδικη ενίσχυση της παρέσχε τη δυνατότητα να ανασυγκροτηθεί οικονομικώς και να εκμεταλλευθεί έτσι τις ευκαιρίες που παρέχει η αγορά επί ίσοις όροις με τις ανταγωνιστικές της ελληνικές επιχειρήσεις.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

122 Το Πρωτοδικείο επισημαίνει, κατ' αρχάς, ότι η ΑΓΕΤ Ηρακλής δεν δικαιούται, ως παρεμβαίνουσα, να αμφισβητεί ότι το επίμαχο στην παρούσα υπόθεση μέτρο συνιστά ενίσχυση υπό την έννοια της Συνθήκης. Πράγματι, ο παρεμβαίνων αποδέχεται τη δίκη στο στάδιο που αυτή βρίσκεται κατά τον χρόνο της παρεμβάσεώς του, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 4, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, το οποίο είχε εφαρμογή στην παρέμβαση της ΑΓΕΤ Ηρακλής πριν την παραπομπή των υποθέσεων στο Πρωτοδικείο. Εν προκειμένω όμως διαπιστώνεται ότι η επίδικη απόφαση στηρίζεται στη διαπίστωση ότι το επίμαχο μέτρο συνιστά ενίσχυση υπό την έννοια της Συνθήκης και ότι τούτο δεν αμφισβητείται από τους κύριους διαδίκους. Κατά συνέπεια, η

ΑΓΕΤ Ηρακλής, υποστηρίζοντας ότι δεν πληρούνται εκ πρώτης όψεως οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 92, τροποποιεί το πλαίσιο της διαφοράς, όπως προσδιορίστηκε με το δικόγραφο της προσφυγής και το υπόμνημα αντικρούσεως, κατά παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 4, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου. Συνεπώς, ο αμυντικός αυτός ισχυρισμός πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος.

123 Επί της ουσίας, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι όλες οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται, κατ' ουσίαν, ότι η Επιτροπή, προκειμένου να εκτιμήσει αν συμβιβάζεται η επίμαχη ενίσχυση με τη Συνθήκη, δεν έπρεπε να αρκεστεί στην εξέταση του αν πληρούσε τους όρους της αποφάσεως του 1987, η οποία αναγνώριζε ότι συμβιβάζεται με τη Συνθήκη το σύστημα ενισχύσεων που καθιέρωσε ο νόμος 1386/83, βάσει του οποίου χορηγήθηκε η ενίσχυση αυτή. Κατά τις προσφεύγουσες, η Επιτροπή όφειλε να προβεί σε συγκεκριμένη εξέταση του αν συμβιβάζεται η επίμαχη ενίσχυση με την κοινή αγορά. Συνεπώς, πρέπει πρώτα να προσδιορισθεί το περιεχόμενο της αποφάσεως του 1987 και να ελεγχθεί στη συνέχεια αν η επίδικη απόφαση συνιστά παράβαση της αποφάσεως του 1987 και των διατάξεων του άρθρου 92 της Συνθήκης.

Επί του περιεχομένου της αποφάσεως του 1987

124 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι με την απόφαση του 1987 η Επιτροπή ενέκρινε την εφαρμογή του νόμου 1386/83, με την αιτιολογία ότι πληρούσε τις προϋποθέσεις του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', δεύτερη περίπτωση, της Συνθήκης, ερμηνευομένου υπό το φως του πρωτοκόλλου αριθ. 7, δεδομένου ότι ο νόμος είχε ως σκοπό την άρση σοβαρής διαταράξεως της οικονομίας της Ελληνικής Δημοκρατίας. Αφού εξέθεσε την οικονομική κατάσταση του κράτους μέλους αυτού, η Επιτροπή υπογράμμισε ότι οι συγκεκριμένες παρεμβάσεις του ΟΑΕ βάσει του νόμου αυτού αφορούσαν 45 επιχειρήσεις, από τις οποίες οι 23 — μεταξύ των οποίων περιλαμβανόταν και η ΑΓΕΤ Ηρακλής — δεν είχαν τεθεί υπό εκκαθάριση και αντιπροσώπευαν το 20 % περίπου του εργατικού δυναμικού της βιομηχανίας της Ελληνικής Δημοκρατίας. Συνεπώς, η απόφαση αναγνωρίζει ότι η δραστηριότητα του ΟΑΕ μπορούσε, εν γένει, να άρει την εν λόγω διατάραξη.

125 Πρέπει εντούτοις να επισημανθεί ότι η απόφαση του 1987, μολονότι ενέκρινε την εφαρμογή του νόμου 1386/83, παρά ταύτα δεν ενέκρινε καθεμία από τις συγκεκριμένες παρεμβάσεις του ΟΑΕ. Πράγματι, με το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της αποφάσεώς της, η Επιτροπή εξήρτησε την εφαρμογή του νόμου 1386/83 από τον ακόλουθο όρο:

«Η Ελληνική Κυβέρνηση κοινοποιεί τις μεμονωμένες περιπτώσεις παρέμβασης σε επιχειρήσεις, βάσει του νόμου, στις οποίες απασχολούνται τριακόσια ή περισσότερα άτομα στην περίπτωση μη ευαίσθητων τομέων και εκατό ή περισσότερα άτομα στην περίπτωση ευαίσθητων τομέων.»

126 Με τις αιτιολογικές σκέψεις της αποφάσεως, η Επιτροπή δικαιολογεί την επιβολή του «όρου» αυτού, εξηγώντας ότι «η Επιτροπή έχει την εξουσία να επιβάλλει όρους που απορρέουν από την εκτίμηση του σχεδίου σε μια απόφαση που εγκρίνει ένα γενικό σχέδιο κρατικών ενισχύσεων, περιλαμβάνοντας, όπου είναι αναγκαίο, υποχρέωση για την κοινοποίηση των μεμονωμένων σημαντικών περιπτώσεων, ώστε να μπορούν οι ενισχύσεις αυτές να εξετάζονται από την άποψη της επίδρασής τους στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και τον ανταγωνισμό. Η Επιτροπή λαμβάνει σχετικά υπόψη της τις εκτιμήσεις της κοινοτικής πολιτικής. Αυτό προκύπτει από την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση (...) Philip Morris κατά Επιτροπής (...), όπου το Δικαστήριο διατύπωσε σαφώς (...) ότι οι παρεκκλίσεις που προβλέπονται στα στοιχεία α', β' και γ' του άρθρου 92, παράγραφος 3, πρέπει να εφαρμόζονται στο "κοινοτικό πλαίσιο"» (μέρος V, τέταρτη παράγραφος, της αποφάσεως του 1987).

127 Το Πρωτοδικείο φρονεί ότι από τη διατύπωση του «όρου» περί κοινοποιήσεως και από τη δικαιολόγησή του προκύπτει ότι η Επιτροπή έκρινε ότι, για τις περιπτώσεις που υπερβαίνουν τα όρια που έθεσε η απόφαση του 1987, η διαπίστωση σοβαρής διαταράξεως της ελληνικής οικονομίας δεν αρκεί, αφ' εαυ-

τής, για να δικαιολογήσει την εν λόγω ενίσχυση. Συνεπώς, η Επιτροπή, χωρίς να θέτει, για το μέλλον, ζήτημα υπάρξεως του γενικού συστήματος ενισχύσεων που εγκρίθηκε λόγω της σοβαρής διαταράξεως της ελληνικής οικονομίας, θεώρησε ότι οι παρεμβάσεις του ΟΑΕ πρέπει, εφόσον είναι σημαντικές, να εξετάζονται συγκεκριμένα, όσον αφορά, αφενός, το ζήτημα αν η χορήγηση της ενισχύσεως πληροί τους «όρους» της αποφάσεως του 1987 και, αφετέρου, το ζήτημα αν τυχόν η χορήγηση της ενισχύσεως έχει ως αποτέλεσμα να καταλαμβάνουν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις «ανταγωνιστικότερη θέση έναντι των βιομηχανιών στα άλλα κράτη μέλη από αυτή που θα είχαν εάν δεν προέκυπταν οι δυσκολίες αυτές» (βλ. μέρος V της αποφάσεως). Το γεγονός ότι και η ίδια η Επιτροπή θεωρούσε ότι όφειλε να εκτιμήσει τα αποτελέσματα των χορηγηθεισών από τον ΟΑΕ ενισχύσεων επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου προκύπτει σαφέστερα από την παραπομπή που περιλαμβάνει η απόφαση της Επιτροπής (μέρος V) στην απόφαση Philip Morris κατά Επιτροπής, με την οποία το Δικαστήριο επιδοκίμασε το γεγονός ότι η Επιτροπή είχε προβεί στην εξέταση αυτή (σκέψεις 11 και 12 της προπαρατεθείσας αποφάσεως). Διαπιστώνεται, εξάλλου, ότι η ανάγκη να πραγματοποιείται η προβλεπόμενη από την απόφαση του 1987 εξέταση ανταποκρίνεται στον σκοπό του άρθρου 92 της Συνθήκης, το οποίο, ως κανόνας ανταγωνισμού, αποβλέπει στην αποφυγή κατ' αρχήν της νοθεύσεως του ανταγωνισμού ή του επηρεασμού του ενδοκοινοτικού εμπορίου από τη χορήγηση ενισχύσεων από τα κράτη μέλη.

128 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η ίδια η Επιτροπή έκρινε με την απόφαση του 1987 ότι το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', δεύτερη περίπτωση, της Συνθήκης ενδέχεται να επιβάλλει, αναλόγως των περιστάσεων υπό τις οποίες έχει εγκριθεί το εν λόγω σύστημα ενισχύσεων, τη συγκεκριμένη εξέταση του συμβατού των κατ' ιδίαν ενισχύσεων, η οποία βαίνει πέραν της διαπιστώσεως της υπάρξεως σοβαρής διαταράξεως της οικονομίας του ενδιαφερομένου κράτους μέλους. Εξάλλου, εν προκειμένω, η Επιτροπή εξέθεσε ότι η ύπαρξη σοβαρής διαταράξεως της ελληνικής οικονομίας δεν αρκούσε προκειμένου να θεωρηθεί ότι ορισμένες σημαντικές κατ' ιδίαν ενισχύσεις χορηγηθείσες κατ' εφαρμογήν του νόμου 1386/83 είναι σύμφωνες με το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', δεύτερη περίπτωση, της Συνθήκης.

129 Συνεπώς, για τις ενισχύσεις που υπερβαίνουν τα όρια της αποφάσεως του 1987, η υποχρέωση κοινοποιήσεως ακόμη και μετά τη χορήγηση της ενισχύσεως

πρέπει να ερμηνεύεται ως επιφύλαξη για την έγκριση, την οποία διαλαμβάνει η απόφαση καθαυτή, ίδιας μορφής με την προσδιορισθείσα με την απόφαση του Δικαστηρίου της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-47/91, Ιταλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. I-4635, σκέψεις 21 και 22), ενώ, για τις μικρότερης σημασίας ενισχύσεις, η απόφαση αυτή της Επιτροπής μπορεί να ερμηνευθεί ως οριστική έγκριση των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν βάσει του εγκριθέντος γενικού καθεστώτος. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι η απόφασή της εγκρίνει γενικώς όλες τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν βάσει του νόμου 1386/93, όπως συνέβαινε στις υποθέσεις Irish Cement κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσες). Πράγματι, στις υποθέσεις εκείνες, τα συστήματα περιφερειακών ενισχύσεων είχαν εγκριθεί γενικώς από την Επιτροπή, χωρίς αυτή να ζητεί την κοινοποίηση των σημαντικών περιπτώσεων και χωρίς να διατυπώνει επιφύλαξη ως προς την έγκριση των περιπτώσεων αυτών. Δεδομένου ότι το σύστημα αυτό καθαυτό είχε υποβληθεί στην προβλεπόμενη από το άρθρο 93, παράγραφος 1, της Συνθήκης εξέταση και είχε εγκριθεί βάσει του άρθρου αυτού, δεν χρειαζόταν πλέον ούτε να κοινοποιηθούν ούτε να εξετασθούν από την Επιτροπή τα μέτρα εφαρμογής του συστήματος, αντιθέτως προς την υπό κρίση υπόθεση.

130 Όσον αφορά το γεγονός ότι η συγκεκριμένη παρέμβαση του ΟΑΕ υπέρ της ΑΓΕΤ Ηρακλής είχε ήδη πραγματοποιηθεί πριν από την έκδοση της αποφάσεως του 1987, πρέπει να υπομνησθεί ότι η Επιτροπή το γνώριζε κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεώς της (βλ. το τηλετύπημά της της 18ης Σεπτεμβρίου 1986). Συναφώς, η Επιτροπή, με την προσβαλλόμενη απόφαση, εξέφρασε τη λύπη της διότι η Ελληνική Κυβέρνηση «δεν κοινοποίησε τη σημαντική περίπτωση εφαρμογής του νόμου 1386/89 υπέρ του "Ηρακλή"». Η Επιτροπή υπογράμμισε ορθώς ότι το 1987 δεν είχε προβεί στην εξέταση των συγκεκριμένων ενισχύσεων που είχαν ήδη χορηγηθεί, αλλά ότι επιφυλάχθηκε να προβεί στην εξέταση αυτή όταν θα της κοινοποιούνταν οι κατ' ιδίαν ενισχύσεις, σε συμμόρφωση με την υποχρέωση κοινοποιήσεως που διαλαμβάνει η απόφαση του 1987. Η ερμηνεία αυτή της αποφάσεως επιβεβαιώνεται από τη διατύπωση του άρθρου 1, παράγραφος 2, αυτής, κατά το οποίο οι όροι που θέτει ισχύουν «για κάθε παρέμβαση του ΟΑΕ», πράγμα το οποίο δείχνει ότι η Επιτροπή ήθελε, όσον αφορά τις ήδη χορηγηθείσες ενισχύσεις, να της «κοινοποιηθούν» εκ των υστέρων, ώστε «να μπορούν οι ενισχύσεις αυτές να εξετάζονται από την άποψη της επίδρασής τους στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και τον ανταγωνισμό» (βλ. μέρος V της αποφάσεως του 1987). Συνεπώς, η χορηγηθείσα στην ΑΓΕΤ Ηρακλής ενίσχυση, ακόμη και αν είναι προγενέστερη της αποφάσεως του 1987, υπόκειται στην υποχρέωση του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της αποφάσεως αυτής.

131 Πρέπει να προστεθεί ότι οι αμυντικοί ισχυρισμοί της Επιτροπής επί του σημείου αυτού είναι αντιφατικοί. Συγκεκριμένα, αφενός η Επιτροπή εξηγεί, με τις απαντήσεις της στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου, ότι το 1987 δεν εξέτασε αν συμβιβάζονταν με την κοινή αγορά οι προηγουμένως χορηγηθείσες συγκεκριμένες ενισχύσεις και ότι επιφυλάχθηκε να τις εξετάσει αφού θα της κοινοποιούνταν κατ' εφαρμογήν του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της αποφάσεως του 1987. Αφετέρου, η Επιτροπή ισχυρίζεται συγχρόνως ότι, εφόσον επρόκειτο περί περιπτώσεως εφαρμογής ενός συστήματος εγκριθέντος προηγουμένως βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης, είχε μόνο την υποχρέωση να ελέγξει αν η επίμαχη ενίσχυση είχε χορηγηθεί σύμφωνα με τους όρους εγκρίσεως του εν λόγω συστήματος, με την αιτιολογία ότι το συμβατό με την κοινή αγορά είχε ήδη εξετασθεί στο πλαίσιο της αποφάσεως του 1987. Ως προς την εξέταση των όρων αυτών, η Επιτροπή προσθέτει ότι ο μόνος όρος που έπρεπε να εξετασθεί ήταν ο αφορών τη μη αύξηση της παραγωγικής ικανότητας, διότι, αν δεν υπάρχει τέτοια αύξηση, αποκλείεται κατ' ανάγκην το ενδεχόμενο υπάρξεως οποιουδήποτε αποτελέσματος εντός της κοινής αγοράς.

132 Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι, αντιθέτως προς όσα εξέθεσε η Ελληνική Κυβέρνηση (βλ. σκέψη 100 ανωτέρω), στο μέρος V της αποφάσεως του 1987 δεν περιλαμβάνεται καμία εκτίμηση της κοινοτικής αγοράς τσιμέντου.

Επί της επίδικης αποφάσεως

133 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η Επιτροπή υπενθύμισε με την επίδικη απόφαση ότι η υποχρέωση κοινοποιήσεως των σημαντικών κατ' ιδίαν περιπτώσεων είχε επιβληθεί για «να είναι δυνατή η εξέταση των εν λόγω περιπτώσεων από την άποψη των επιπτώσεών τους στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και στον ανταγωνισμό». Εντούτοις, πρέπει να επισημανθεί ότι, με την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή περιορίστηκε στην εξέταση των συνεπειών της ενισχύσεως εντός

της Ελληνικής Δημοκρατίας, στηριζόμενη στις απαντήσεις της Ελληνικής Κυβερνήσεως στις αρχικές αντιρρήσεις της Επιτροπής.

134 Συνεπώς, η προσβαλλομένη απόφαση διαλαμβάνει αντιφατικές αιτιολογίες επί του ζητήματος αυτού (βλ., στο ίδιο πνεύμα, την απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Σεπτεμβρίου 1994, C-278/92, C-279/92 και C-280/92, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-4103).

135 Επιπλέον, πρέπει να υπομνησθεί ότι η Επιτροπή περιορίστηκε εν προκειμένω στη διαπίστωση ότι η επίμαχη ενίσχυση πληρούσε τους όρους της αποφάσεως του 1987, ιδίως όσον αφορά τη μη αύξηση της παραγωγικής ικανότητας και τη βιωσιμότητα της επιχειρήσεως. Μολονότι τα στοιχεία αυτά έπρεπε βεβαίως να ληφθούν υπόψη για την εξέταση του συμβατού της ενισχύσεως με την κοινή αγορά, παρά ταύτα δεν επαρκούν για τη συναγωγή κανενός συμπεράσματος, δεδομένου ότι η απόφαση του 1987 επέβαλλε στην Επιτροπή την υποχρέωση να εξετάζει επίσης κατά πόσον μπορεί να νοθευθεί ο ανταγωνισμός και να επηρεαστεί το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Η Επιτροπή όμως δεν προέβη στην εξέταση αυτή, πράγμα το οποίο, άλλωστε, ομολόγησε και η ίδια.

136 Ως προς την αντίρρηση της Ελληνικής Κυβερνήσεως, κατά την οποία η άποψη των προσφευγουσών αντιβαίνει στο πρωτόκολλο αριθ. 7, το οποίο ορίζει ότι, «κατά την εφαρμογή των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης ΕΟΚ, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι στόχοι οικονομικής επεκτάσεως και ανυψώσεως του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού», επιβάλλεται η παρατήρηση ότι η διάταξη αυτή δεν συνιστά εξαίρεση από τα άρθρα 92 και 93 της Συνθήκης, αλλά επιβάλλει απλώς στην Επιτροπή την υποχρέωση να λαμβάνει υπόψη, κατά την εκτίμηση των αποτελεσμάτων της χορηγηθείσας σε ελληνικές επιχειρήσεις ενισχύσεως, τους στόχους που διατυπώνονται στο πρωτόκολλο αυτό. Η διάταξη αυτή ουδόλως απαλλάσσει την Επιτροπή από την υποχρέωση να προβαίνει στην κατά τα άρθρα 92 και 93 της Συνθήκης εξέταση, ιδίως δε στην εξέταση των επιπτώσεων της ενισχύσεως στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και στον ανταγωνισμό.

137 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι η Επιτροπή παρερμήνευσε το περιεχόμενο της επιβαλλομένης από την απόφαση του 1987 και από το άρθρο 92 της Συνθήκης υποχρεώσεως να εξετάζει κατά πόσον η επίμαχη ενίσχυση νοθεύει τον ανταγωνισμό και επηρεάζει το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Συνεπώς, η επίδικη απόφαση πάσχει νομικό σφάλμα, το οποίο είχε ως συνέπεια να προβεί η Επιτροπή σε ελλιπή εξέταση της επίμαχης ενισχύσεως (βλ. την απόφαση του Πρωτοδικείου της 24ης Ιανουαρίου 1992, T-44/90, La Cinq κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1, σκέψεις 62, 83 και 95).

Επί των επιπτώσεων της ενισχύσεως στον ενδοκοινοτικό ανταγωνισμό και στο ενδοκοινοτικό εμπόριο

138 Το Πρωτοδικείο επισημαίνει ότι η Επιτροπή και οι παρεμβαίνουσες ισχυρίζονται ότι το 1986 δεν υφίστατο εμπόριο τσιμέντου μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και των άλλων κρατών μελών και ότι, κατά συνέπεια, το ενδοκοινοτικό εμπόριο δεν μπορεί να έχει επηρεαστεί από την επίδικη ενίσχυση. Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η επιχειρηματολογία αυτή αποτελεί αμυντικό ισχυρισμό προβληθέντα επικουρικώς, ο οποίος πρέπει να εξετασθεί, διότι το νομικό σφάλμα της Επιτροπής και οι συνέπειές του ως προς την εξέταση των επιπτώσεων των κοινοποιηθεισών ενισχύσεων στον ανταγωνισμό και στο ενδοκοινοτικό εμπόριο δεν μπορούν να έχουν ως συνέπεια την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως, αν αποδειχθεί ότι η εξέταση αυτή ήταν περιττή λόγω της πραγματικής καταστάσεως που επικρατούσε στον τομέα του τσιμέντου.

139 Πρέπει να επισημανθεί συναφώς ότι το επιχείρημα της Επιτροπής αντλείται από την κατάσταση της αγοράς τσιμέντου κατά τον χρόνο χορηγήσεως της ενισχύσεως. Εντούτοις, διαπιστώνεται ότι ήδη από τότε μπορούσε να προβλεφθεί ότι οι εξαγωγές ελληνικού τσιμέντου θα κατευθύνονταν προς ορισμένα άλλα κράτη μέλη της Κοινότητας. Πράγματι, οι παραδοσιακές αγορές εξαγωγής των Ελλήνων παραγωγών είχαν καταρρεύσει, πράγμα το οποίο συνεπαγόταν ότι το ήδη υπάρχον ενδοκοινοτικό εμπόριο θα αναπτυσσόταν σημαντικά. Από το παράρτημα 1 του υπομνήματος παρεμβάσεως της ΑΓΕΤ Ηρακλής προκύπτει ότι το 1986 η ΑΓΕΤ Ηρακλής είχε ήδη αρχίσει να εξάγει τσιμέντο προς τα άλλα κράτη μέλη της Κοινότητας. Τούτο επιβεβαιώνεται από την απόφαση Τσιμέντα Χαλκίδος (μέρος IV).

140 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή είχε υποχρέωση να εξετάσει τα αποτελέσματα που μπορούσε να έχει η ενίσχυση επί του ανταγωνισμού και επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου.

141 Από την προσβαλλομένη απόφαση προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν εξέτασε τα προβλέψιμα κατά τον χρόνο χορηγήσεως της ενισχύσεως αποτελέσματα επί του ανταγωνισμού και επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου. Εξάλλου, η Επιτροπή δεν εξέτασε ούτε τα πραγματικά αποτελέσματα της ενισχύσεως, τα οποία μπορούσε να έχει λάβει υπόψη ως πραγματικά περιστατικά, δεδομένου ότι αποφάνθηκε ως προς το συμβατό της ενισχύσεως αυτής με τη Συνθήκη πέντε έτη μετά την καταβολή της.

142 Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, διαπιστώνεται ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε νομικό σφάλμα, επειδή παρέλειψε να εξετάσει τις επιπτώσεις της επίμαχης ενισχύσεως επί του ανταγωνισμού και επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου (βλ. την προπαρατεθείσα απόφαση La Cinq κατά Επιτροπής, σκέψεις 94 έως 96).

143 Κατά συνέπεια, χωρίς να χρειάζεται να αποφανθεί το Πρωτοδικείο επί των λοιπών λόγων ακυρώσεως και να διατάξει τη διεξαγωγή αποδείξεων, όπως ζητούν οι προσφεύγουσες, πρέπει να ακυρωθεί η προσβαλλομένη απόφαση.

Επί των δικαστικών εξόδων

144 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Επειδή η Επιτροπή ηττήθηκε, πρέπει να καταδικασθεί στα δικαστικά έξοδά της και στα δικαστικά έξοδα των προσφευγουσών, πλην των εξόδων που προκλήθηκαν από τις παρεμβάσεις. Οι παρεμβαίνουσες φέρουν τα δικά τους δικαστικά έξοδα και τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν οι προσφεύγουσες λόγω των παρεμβάσεων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πρώτο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

1) **Ακυρώνει την απόφαση της Επιτροπής της 1ης Αυγούστου 1991, που περιέχεται στην ανακοίνωση 92/C 1/03 της Επιτροπής προς τα άλλα κράτη και τα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ, όσον αφορά ενίσχυση προς τη Γενική Εταιρία Τσιμέντων Ηρακλής στην Ελλάδα, η οποία δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* της 4ης Ιανουαρίου 1992.**

2) **Η Επιτροπή φέρει τα δικά της δικαστικά έξοδα και τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν οι προσφεύγουσες, πλην των εξόδων που προκλήθηκαν από τις παρεμβάσεις.**

3) **Οι παρεμβαίνουσες φέρουν τα δικά τους δικαστικά έξοδα και τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν οι προσφεύγουσες λόγω των παρεμβάσεων.**

Cruz Vilaça Vesterdorf Saggio

Kirschner Καλογερόπουλος

II - 2023

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 6 Ιουλίου 1995.

Ο Γραμματέας

H. Jung

Ο Πρόεδρος

J. L. Cruz Vilaça